

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 76.

Torsdagen den 7 juni.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på middagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogos var för sig:

bevillningsutskottets betänkande, nr 61, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 §, 49 § 2 mom. och 57 § i förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva dels ock i ämnet väckta motioner; och

bankoutskottets utlåtande, nr 61, i anledning av väckta motioner angående bemyndigande för Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa att upplägga ett premieobligationslån.

Vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt bifölls av kammaren.

§ 2.

Till avgörande förelåg nu bankoutskottets utlåtande, nr 62, i anledning av väckta motioner om beredande åt prästerskapets änke- och pupillkassa av rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av vissa befattningar.

Ang. prästerskapets änke- och pupillkassas rätt till inkomst av vissa befattningar.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 63 inom första kammaren, av herr *Bergqvist* jämte tre andra av kammarens ledamöter och med instämmande i motionens syfte av ytterligare en ledamot och den andra, nr 234 inom andra kammaren, av herr *Lundgren* i Nora jämte två andra av kammarens ledamöter, hade föreslagits, att riksdagen ville i skrivelse till Konungen förklara sig för sin del medgiva, att prästerskapets änke- och pupillkassa finge tillerkännas rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av varje befattning, vars innehavare vore pliktig att vara delägare i kassan, i den mån dessa befattningar första gången efter det sådan rätt tillerkänts kassan bleve lediga, dock beträffande de befattningar, för vilka

Ang. prästerskapets änke- och pupillkassas rätt till inkomst av vissa befattningar.
(Forts.)

lönereglering enligt lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 stundade, först sedan ny lönereglering blivit vid dem genomförd.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte besluta att för sin del medgiva, att prästerskapets änke- och pupillkassa finge tillerkännas rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av varje befattning, vars innehavare vore pliktig att vara delägare i kassan, i den mån dessa befattningar första gången efter det sådan rätt tillerkänts kassan bleve lediga, dock beträffande de befattningar, för vilka lönereglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 stundade, först sedan ny lönereglering blivit vid dem genomförd, samt under villkor att det prästerskapet tillförsäkrade s. k. tjänsteåret bortfölle och att änkers samt omyndiga och oförsörjda barns nådår alltså komme att räknas från tiden för tjänstinnehavarens frånfalle.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *J. Ekman*, *S. Söderberg* och *Boberg*.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Hellberg* i *Ljungskile*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det gäller här en kår av familjeförsörjare, som önskar åstadkomma en välbehörlig höjning av pensionen åt sina änkor och barn. Detta är ju något ganska vanligt, och riksdagen har, i synnerhet nu i denna dyrtid, visat sig behjärta sådana önskingar och beviljat anslag därtill. Men här inträffar nu det ganska ovanliga, det nämligen, att *denna* kår ej anmodar riksdagen om något anslag alls i detta syfte. Den anmodar endast riksdagen om tillåtelse att av sina medlemmars egna inkomster, egna medel, få åstadkomma en något förbättrad ställning för de sina, på den tid, då de själva bortkallats från dem genom döden. De begära att få göra en uppoffring från sin sida genom att avstå ett års behållen inkomst av viss befattning så, att denna inkomst vid tillträdande av ny befattning det första året må få gå till pensionskassan i stället för till den nye innehavaren av tjänsten. Så har ju skett en omgång förut och det har blivit kallat vakansårsinkomst. Denna inkomst har i huvudsaklig grad bildat kassans s. k. grundfond, och av denna har utdelats lika till alla pensionstagare. Av tillskotts-fonden har däremot utdelats olika i mån av tjänstinnehavares olika avgift till kassan.

Nu har utskottet tillstyrkt riksdagen att medgiva denna kår av familjeförsörjare att på detta sätt, alltså på egen bekostnad, få ordna saken och tillgodose de sina, då döden kallar familjeförsörjaren från deras sida.

Detta var ju vad man kunde ha väntat.

Men därjämte inträffade något destomer oväntat, nämligen att

utskottet vid denna tillåtelse fäste ett villkor, som, i vissa fall åtminstone, gör förmånen illusorisk. Jag åsyftar de sista orden i klämman: »*under villkor att* det prästerskapet tillförsäkrade s. k. tjänståret bortfaller och att änkors samt omyndiga och oförsörjda barns nådår alltså räknas från tiden för tjänstinnehavarens frånfälle.»

Ang. prästerskapets änke- och pupillkassas rätt till inkomst av vissa befattningar.

(Forts.)

Av ålder — jag tror att förordningen därom förskriver sig från Karl XI:s tid — har stärbuset efter avlidna tjänstinnehavare av denna kår haft rätt till s. k. tjänstår och nådår. Det förra innebär rätt till inkomsten av befattningen, dock mot avlöande av vikarie, intill nästa efter dödsfallet inträffade 1 maj, som är den vanliga tillträdesdagen. Det senare innebär samma rätt beträffande 1 år räknat från sistnämnda 1 maj.

Det nämnda villkoret skulle alltså innebära, att denna kår av familjeförsörjare skulle köpa rättigheten att göra den uppoffring, varom jag nyss talat, med avstående från rätten till det s. k. tjänståret. Men nu är att ytterligare märka, att det ej bleve familjeförsörjarna själva, som finge betala detta pris, nej, det bleve änkor samt de omyndiga och oförsörjda barnen, som finge betala detta; av dem direkt komme det ju att tagas, och det just i de sorgens dagar, då maken och fadern gått ifrån dem genom döden. Vore det för mycket att säga, att stipulerandet av ett sådant villkor vore hjärtlöst, jag höll på att säga brutalt, men jag vill icke använda detta ord.

Häremot kan invändas, att det icke i alla förekommande fall finnes änka och barn efter avliden tjänstinnehavare. Javäl, det är sant. Men i de flesta fall finnas sådana, och vore det också så endast i sällsynta fall, vilket det tydligtvis ej är, så vore det ju dock synnerligen betänkligt att genom sitt votum hava bidragit till att öka deras sorg och tynga deras börda.

Utan tvivel har dock riksdagen både rätt och makt att för sin del handla så. Kammarkollegium har, sin plikt likmätigt, påpekat detta, likaså utskottet. Detta är ju, som sig bör, men mina herrar, därmed är väl ej sagt, att riksdagen bör eller vill begagna sig av denna rätt och makt. Det skulle väl förekomma föga angenämt och tilltalande att gå fram med voteringsedel i handen, som bidroge till att öka sorg och bekymmer i sorgehus.

Jag tror ej, mina herrar, att ni i oträngt mål vilja göra sorgen ännu tyngre att bära för dessa, som just förlorat sitt stöd, för änkorna och de omyndiga och oförsörjda barnen genom att, medelst bibehållande av nämnda villkor, beröva dessa en för de allra flesta bland dem angelägen och dyrbar förmån. Jag dristar därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan med uteslutande av den sista delen av klämman, som börjar med orden: »samt under villkor».

Vidare anförde

Herr Edbom: Herr talman! Då jag deltagit i utskottets behandling av denna fråga må det tillåtas mig att säga ett par ord.

Ang. präster-
skapets änke-
och pupill-
kassas rätt
till inkomst av
vissa befatt-
ningar.
(Forts.)

Jag har inom utskottet framhållit den synpunkten, att den väg, som utskottet har gått, kanske icke är idealisk. Jag har nämligen trott, att saken skulle kunnat ordnas på så sätt, att pensionskassans möjlighet att lämna högre bidrag till änkorna hade åstadkommit genom s. k. befordringsavgifter, d. v. s. därigenom att präster vid befordran till högre grad, vid tillträdet av platsen, ålades att erlägga högre avgift till denna kassa, men då jag funnit, att den vägen icke är framkomlig, då det är nästan omöjligt att pålägga prästerskapet så höga avgifter, att vad genom dem åstadkoms skulle tillnärmelsevis fylla det behov, som gör sig gällande, för att dessa änkepensioner skulle kunna i väsentlig grad höjas, har jag också förenat mig med utskottet i detta fall.

Vad som för mig har varit avgörande, har varit, att just dessa villkor fästs vid rätten till erhållande av ett extra vakansår, nämligen att det s. k. tjänståret bortföle. Tjänståret verkar nämligen mycket orättvist. Ty om exempelvis en präst dör den 2 maj, får stärbhuset, om det finnes änka eller minderåriga barn, uppbära inkomst ett helt år, till nästa 1 maj, om stärbhuset bekostar vikarie. varemot om en präst dör exempelvis 30 april, stärbhuset icke kommer i åtnjutande av något tjänstår. Detta är ju en orättvisa, som bör på något sätt rättas. Med det förslag, utskottet kommit till, skulle verkligen stärbhuset få det s. k. nådåret, som då skulle börja vid prästens fränfalle och räcka ett år, då däremot det s. k. tjänståret bortföle. Detta är efter min uppfattning en så stor förtjänst, att jag fördenskull har gått med på utskottets förslag i detta fall.

Då det här icke gäller någon utgift vare sig för kommunerna eller för staten, utan det är så att säga en angelägenhet för prästerskapet självt, anser jag icke, att det är någon risk att bifalla utskottets förslag. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till detsamma.

Herr Kristensson: Herr talman! Den förste ärade talarren här tyckes vara mera konungslig än konungen själv. Om han uppmärksamt ville läsa den motion, som här är avgiven av motionärerna, skulle han där kunna inhämta, att motionärerna själva ha angivit, att de för sin del kunde vara villiga att göra detta avkall på prästernas gamla privilegier för att erhålla det vederlag, varom här är fråga.

Förhållandet är ju det, att pensionerna till prästerskapets änkor och barn äro alldeles för små i förhållande till vad tiden kräver, och att de alltså behöva höjas. Det är någonting, som är alldeles oomtvistligt.

Då har man olika vägar att gå för att åstadkomma en höjning av dessa pensioner. Den ena vägen är att höja avgifterna. Det är redan nämnt, att om man skulle gå den vägen, det skulle dröja så länge, innan genom dessa pensionsavgifters inflytande det matematiska värdet bleve så stabiliserat, att man skulle kunna utbetala högre pensioner, att de nu levande änkorna, som bäst behöva det, icke skulle få någon förmån därav, och man kunde ju icke

disponera medlen i förväg. Den andra vägen är den, som här nämnts i diskussionen, nämligen att lämna ett ytterligare vakansår. Men då skulle inträffa det, att om en präst dog till exempel i maj, så skulle det första året bli ett s. k. tjänstår, under vilket stärbhuset kom att sitta kvar vid befattningen; sedan skulle det bli ett nådår och så för det tredje ett nytt vakansår. Det blir ovillkorligen en ganska lång tidrymd.

*Ang. präster-
skapets änke-
och pupill-
kassas rätt
till inkomst av
vissa befatt-
ningar.*

(Forts.)

Nu är det så beträffande tjänståret att det varierar, så att det i ett fall kan bli rätt långt, men i ett annat fall blott en månad eller fjorton dagar eller så, beroende på, vid vilken tid av året vederbörande avlidit. Det är väl icke någon rättvisa i att en förmån skall vara beroende av en dylik omständighet. Då är det väl rättvisare, att det blir lika för alla, och det kommer det att bli, därest riksdagen bifaller utskottets förslag. Detta innebär nämligen, att där det finns änka och oförsörjda barn, få de sitta ett år efter dagen för fränfallet, det s. k. nådåret. Detta få alla prästänkor och barn, och det blir alltså rättvisa och likhet. Sedan blir det, första gången platsen är ledig, ett vakansår, varav inkomsten kommer att tillfalla kassan, för såvitt det nämligen är första gången inom perioden. Om en befattning blir ledig flera gånger under en viss period, så är det alltså dock blott en gång ett dylikt vakansår.

Nu har det väckts opposition mot detta förslag på två olika linjer. Den ena linjen är den, som, såsom en föregående talare nämnde, menar, att detta är orättvist mot änkor och barnen. Jag kan icke finna det, utan det är tvärtom verkligen så, att här sker rättvisa. Det blir möjligt för de efterlevande att få något så när tryggade pensioner, att få ett tillskott, visserligen icke så stort, men dock i dessa tider säkerligen mycket välkommet. Det blir vidare rättvisa så tillvida, att *alla* änkor komma att sitta lika länge kvar efter mannens död. Den andra linje, på vilken man väckt opposition mot detta, har varit den, att församlingvården skulle taga skada, om här på nytt infördes en bestämmelse att änke- och pupillkassan skulle få ett vakansår. Det skulle ju bli så, att under perioden skulle det en gång bli ett dylikt vakansår och alltså en vikarie uppehålla platsen ett år. Jag tror icke, att man med fullt fog kan påstå, att församlingvården skall av detta förhållande kunna taga någon skada, åtminstone icke alls i sådan grad, att det kan uppväga den stora fördel, som ligger i att änke- och pupillkassan får ett avsevärt tillskott. Jag kan icke heller ur den synpunkten finna, att motståndet mot det förslag, som här föreligger, kan anses ha fog för sig.

Beträffande nu det vederlag, som utskottet här satt i fråga, torde den första ärade talaren observera, att de myndigheter, som i detta fall yttrat sig, skarpt sagt ifrån, att det icke är praktiskt möjligt att komma fram på någon annan väg än den, som utskottet föreslagit. Jag är för min del övertygad, att om riksdagen nu fattar beslut i enlighet med bankoutskottets förslag, så kommer även kyrkomötet för sin del att gå på den linjen, och då blir denna fråga löst på det sätt, som torde vara det bästa och enklaste sättet

Ang. prästerskapets änke- och pupillkassas rätt till inkomst av vissa befattningar. (Forts.)

att lösa denna fråga, och de fattiga, som det här gäller, bli verkligen snart hulpna, och här är snar hjälp av nöden.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Berg i Munkfors instämde häruti.

Herr Berg i Staby: Herr talman! Jag har icke haft tillfälle att åhöra den talare, som öppnade denna debatt. Jag skulle annars kanske kunnat instämma med honom. Men då jag icke varit i tillfälle därtill, så ber jag att få framhålla, att enligt min uppfattning det förslag, som utskottet här framlagt, innebär, jag vill icke säga en orättvisa, ty den sista ärade talaren kan ha rätt i, att i viss mån innebär det rättvisa, men det är dock något hårt, att när prästerna vilja, så att säga, offra ett års inkomster för att därmed stärka sin pensionskassefond, så säger man: nej, det är icke nog; därtill fordras ännu, att ni offra. låt mig säga, halva inkomsten av det s. k. tjänståret. Jag kan icke hjälpa, att jag finner detta något hårt, men då nu icke något annat förslag, än utskottets föreligger, som jag skulle kunna ansluta mig till, ingen reservation, så har jag, herr talman, intet yrkande.

Herr Hellberg i Ljungskile: Herr talman! Den siste ärade talaren sade, att det icke fanns något förslag att ansluta sig till, för att undkomma vad han dock fann vara olämpligt och orättvist, nämligen att taga ifrån änkorna detta, nämligen förmånen av tjänståret, att fordra detta vederlag för vad som ju dock icke är annat än prästernas egen uppoffring för att ordna förhållandena för de sina. Här är dock framlagt ett yrkande, som skulle kunna, tror jag, tillfredsställa just vad den sista ärade talaren önskade, nämligen att detta villkor bortfaller, som innehålles i slutet av klämman. Jag skall be att få läsa upp, hur klämman då skulle komma att se ut. Den skulle komma att se ut så här: »att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 63 och II: 234, må besluta att för sin del medgiva, att prästerskapets änke- och pupillkassa tillerkännes rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av varje befattning, vars innehavare är pliktig att vara delägare i kassan, i den mån dessa befattningar första gången efter det sådan rätt tillerkänts kassan varda lediga, dock beträffande de befattningar, för vilka lönereglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 stundar, först sedan ny lönereglering blivit vid dem genomförd.»

Detta är ju precis vad den sista ärade talaren ansåg vara rätt och lämpligt. Jag frågar honom då, varför han icke kan ansluta sig till detta mitt yrkande och biträda detsamma.

Det skulle vara åtskilligt att svara på vad de föregående ärade talarna ha yttrat här, men jag tror icke det är skäl att uppehålla kammaren därmed, då tiden redan är så långt framskriden. Jag skall därför nöja mig med att vidhålla mitt yrkande.

Ja, jag ber dock att få säga ännu några ord om detta veder-

lag. Jag ber att få påminna om, vem det skulle *tagas ifrån* Ang. präster-
 Det skulle tagas ifrån änkor och barnen, de oförsörjda och omyn- skapets änke-
 diga barnen. Och vem skulle det *givas till?* Jo, det skulle och pupill-
 givas till dessa ämbetsinnehavare, som just ha fått av dem efter- kassas rätt
 sökt befattning. Kan detta synas rättvist och lämpligt? Kan kam- till inkomst av
 maren tycka att detta villkor icke borde bortfalla, så skulle det i vissa befatt-
 högsta grad förvåna mig. ningar.
 (Forts.)

Herr Lindvall: Herr talman! Med instämmande i herr Kristenssons yrkande ber jag att få säga, att utskottet behandlat denna fråga mycket noggrant och att utskottet varit så gott som enigt om sitt beslut.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Hellberg i Ljungskile under överläggningen gjorda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Vidare föredrogos vart för sig:

bankoutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av framställning av fullmäktige i riksbanken angående uppförande av arbetarebostäder vid Tumba bruk; och

andra särskilda utskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 2 juni 1911 angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden föreslagit.

§ 4.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra särskilda utskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr m. m. Om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr m. m.

Punkten A).

Utskottets hemställan bifölls.

Sedan *punkten B)* härefter föredragits, yttrade

Herr Bolander: Herr talman, mina herrar! Som herrarna torde finna, ha Kungl. Maj:t och särskilda utskottet föreslagit beträffande 9 § i utsökninglagen icke allenast, att ordet »kronofogde» skulle utbytas mot ordet »landsfiskal», utan även en annan förändring, bestående däri, att de blivande landsfiskalerna skulle ha skyl-

Om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr m. m.
(Forts.)

dighet att till överexekutor insända utdrag av dagboken i utsökningsmål varannan månad, under det att denna skyldighet skulle åligga stadsfogdarna liksom förut endast var tredje månad.

Jag skulle ej haft så mycket att invända mot Kungl. Maj:t och utskottets förslag, därest jämväl stadsfogdarna ålagts att varannan månad insända sådant utdrag, men då jag ej kunnat finna någon rimlig anledning att i detta fall göra skillnad mellan landsfiskals och stadsfogdes skyldigheter, ber jag att få föreslå, att 9 § i utsökningslagen måtte få följande lydelse:

9 §.

Landsfiskal och stadsfogde skola hålla dagbok — — — meddelas av Konungen.

Efter var tredje månads förlopp skola inom fjorton dagar landsfiskal och stadsfogde till överexekutor insända utdrag ur dagboken för alla mål, som under de tre sista månaderna inkommit, så ock för de äldre mål, som ej blivit före nämnda månader avslutade. Finnas ej mål, för vilka sålunda redogöras bör, varde ock det inom lika tid anmäلت. Försummar landsfiskal eller stadsfogde att inkomma med utdrag eller anmälan, såsom nu är sagt, fälle överexekutor honom att böta en krona för var dag han därmed utebliver; dock må ej dömas till sådan dagabot för längre tid än två månader. Är landsfiskal eller stadsfogde dömd till dagabot och låter sig ej därav rätta, varde straffad såsom för annan vårdslöshet i tjänsten.

Enligt den nu föreslagna förändringen av 2 § i utsökningslagen skall landsfiskal bli utmättningsman å landet samt stadsfogde utmättningsman i stad. Båda dessa tjänstemän få ungefär samma åligganden i fråga om utsökningsmål, endast med den skillnad, att stadsfogde får befogenhet att verkställa två slag av mera sällan förekommande förrättningar, vilka man ej ansett sig böra uppdraga åt landsfiskal. Beträffande kompetensen kan man säga, att landsfiskal och stadsfogde i stort sett bli nästan fullständigt likställda. Skulle det finnas någon skillnad, kan man säga, att de kompetensvillkor, man kommer att uppställa för landsfiskalerna, äro något strängare än de som för närvarande finnas bestämda för stadsfogdarna.

Nu skulle man kunna fråga sig av vad anledning man gjort denna skillnad. Föredragande departementschefen framhåller såsom mest vägende skäl härför endast följande: »Då utmättningsbestyret på landet nu skulle till stor del anförtros åt en talrikare tjänstemannaklass, än vad hittills varit förhållandet, torde det vara lämpligt att, såsom jag redan antytt, öka möjligheten till kontroll.»

Detta skäl verkar på mig icke övertygande, ty det blir ungefär detsamma, som om man tänkte sig, att antalet städer här i landet skulle komma att fördubblas och följaktligen även antalet stadsfogdar och någon på grund därav föresloge, att stadsfogdarna dubbel så ofta som förut skulle till överexekutor övensända dylika så kallade exekutionsrapporter. Ett sådant förslag skulle helt säkert alla finna orimligt.

Beträffande kontrollen över dessa tjänstemän vill jag i korthet redogöra för, hur det i framtiden kommer att förhålla sig. I den blivande instruktionen för landsfiskalerna kommer, enligt vad departementschefen meddelat, att intagas en bestämmelse därom, att landsfiskal skall föra kassajournal, liksom kronofogdar och stadsfogdar hittills gjort. Han skall vidare varje månad till vederbörande överordnade myndighet insända utdrag ur kassajournalen och dessutom sju dagar före utgången av varje månad fullständigt tömma tjänstekassan. Hur förhåller det sig i detta avseende med stadsfogdarna? Beträffande dessa har ingen förändring ifrågasatts. De ha endast skyldighet att var tredje månad till magistraten insända utdrag ur kassajournalen, och de ha praktiskt taget ingen skyldighet att någonsin fullständigt tömma tjänstekassan. I detta fall kommer det att föreligga betydligt kraftigare kontroll över landsfiskalerna än den, som kommer att vila över stadsfogdarna.

Om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr m. m.
(Forts.)

Härtill kommer en annan omständighet, som jag i sammanhang härmed vill erinra om, och det är den, att det för landsfiskalerna i framtiden, såsom hittills för kronofogdarna, enligt bestämmelserna i 162 § utsökningslagen förefinnes skyldighet att verkställa målen med den skyndsamhet, att försäljning av utmätt lös egendom skall ha ägt rum inom två månader, sedan de till målet hörande handlingarna inkommit. För stadsfogde har i detta avseende stadgats en kortare tid, nämligen endast en månad. Det är uppenbart, att denna olikhet i avseende å redovisningstiden är en följd av de längre avstånden på landet. Nu får jag säga, att det är egendomligt, att den, som måste ha längre tid på sig att redovisa ärendena, skall inskicka utdrag ur dagboken varannan månad och den, som har kortare tid, var tredje månad.

Nu är det en annan sak, som jag i detta sammanhang ber att få framhålla. Det är uppenbart, att de blivande landsfiskalerna, liksom hittills kronofogdarna och stadsfogdarna, komma att åläggas skyldighet att ställa pant eller borgen för omhänderhavande medel. Jag är också tämligen övertygad om, att storleken av denna säkerhet för varje särskild landsfiskal blir ungefär densamma, som hittills fordrats av kronofogdarna. Då omorganisationen av fögderiförvaltningen givetvis icke kan medföra, att antalet utsökningsmål blir större än förut, är det uppenbart, att, om 489 landsfiskaler åläggas skyldighet att ställa säkerhet, som för var och en är lika stor som den, vilken nu ställas av varje kronofogde, den säkerhet för det allmänna, som i framtiden kommer att presteras, strängt taget blir större än den nuvarande.

Jag har hört utspigas, att anledningen, varför man gjort denna skillnad i 9 § utsökningslagen beträffande dessa båda grupper av tjänstemän, skulle vara, att man ansett, att magistraterna skulle ha något slags ansvar för de medel, stadsfogdarna omhänderha, och att man därför beträffande de senare icke skulle behöva kräva samma kontroll, som då det gäller landsfiskalerna. Så är emellertid icke förhållandet. Enligt lagen av den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakas av ämbets- eller

Om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åliggande bestyr
m. m.

(Forts.)

tjänstemän framgår alldeles otvetydigt, att staten är ansvarig även för de medel, som till äventyrs förskingras av stadsfogde, och att vederbörande magistrat i sådant fall icke kan åläggas någon ersättningskyldighet.

Det är emellertid icke nog med, att man genom denna bestämelse ålägger de blivande landsfiskalerna ökat arbete, man ålägger härmed också de blivande landsfogdarna och i viss mån även länsstyrelserna en större arbetsbörda. Det har på sina håll framhållits, att landsfogdarna skulle bliva öfver hövan betungade av arbete, och då vill jag påstå, att det ej är riktigt att ytterligare öka arbetet med sådant, som ej är absolut nödvändigt och som ej heller, strängt taget, åstadkommer någon bättre kontroll. Nu är det ju i alla fall så, att av dagböckerna i utskökningsmål i regel endast framgår, vilka åtgärder blivit verkställda. Det står till exempel antecknat, vilken dag ett mål inkommit till utmätningssmannen samt dagen, då utmätning skett, men utdraget ur dagboken visar ej, *på vad sätt* utmätningen verkställts. Den kan ha blivit verkställd på olagligt sätt, men det se ej vederbörande utan att få tillgång till protokollet över förrättningen. Detta förhållande har emellertid hittills icke föranlett till någon erinran om behovet av att kronofogdarna borde oftare än var tredje månad insända sådant utdrag till överexekutor. Och jag kan ej finna, att för framtiden något behov därav skulle förefinnas. Den nu föreslagna förändringen medför endast onödigt och ökat arbete, och den egentliga kontrollen öfver landsfiskalerna, när det gäller medel, som de omhänderha, ligger just däri, att de äro skyldiga att månadsvis insända utdrag ur kassajournalen och fullständigt tömma tjänstekassan varje månad. Detta kommer att utgöra en effektiv och bra kontroll.

Jag skall be att få tillägga, att jag icke framställt detta yrkande för min egen skull eller för att få någon lättnad i min egen arbetsbörda såsom tjänsteman. Ty inom det distrikt, där jag tjänstgör, förekomma dess bättre så få utskökningsmål, att det för ingenting betyder, om jag till överexekutor skall insända utdrag av dagboken var tredje eller var annan månad. Jag har i stället framställt yrkandet med hänsyn till de skäl, som jag förut vidrört, samt i första rummet därför, att jag finner det vara högst olämpligt att i själva utskökningslagen intaga en bestämmelse, som möjligen kan ge anledning till det antagandet, att den ena av dessa båda tjänstemannagrupper är mindre rätträdig och mindre pålitlig än den andra.

Jag hoppas därför, att kammaren tar hänsyn härtill och följaktligen bifaller det av mig nu framlagda förslaget.

Herr vice talmannen D. P e r s s o n: Herr talman! Det skulle egentligen ha tillkommit vederbörande statsråd att försvara den paragraf, som nu är föredragen. Men jag ber att få meddela kammaren, att inom utskottet rådde full enighet om att vi skulle bifalla det av Kungl. Maj:t framställda förslaget. Icke heller den siste ärade talaren, som själv satt i utskottet, då frågan behandlades, hade där någon erinran att göra. Han var visserligen suppleant, men han

hade mycket väl kunnat beredas tillfälle att göra sina erinringar. Så har emellertid icke skett. — Jag gläder mig åt, att han nu förklarade, att det icke är för egen del han för talan i detta fall, utan det skulle vara för andra. —

Om överflyttande å landsfiskal av kronofogde åtgärande bestyr m. m.

(Forts.)

Nu veta herrarna mycket väl, att ett viktigt moment i den opposition, som har rests mot fögderiförvaltningens omorganisation, varit det att detta uppdrag skulle anförtros åt länsmännen, emedan man ansett, att det skulle bli mindre säkerhet och garanti. Vi, som hyst en annan uppfattning, ha gjort gällande samma synpunkt som den siste ärade talaren, nämligen att då det nu blir mycket fler tjänstemän, nämligen 489, som få hand om detta, risken sålunda skulle bli mindre hädanefter, än då detta var fördelat på 117 kronofogdar. Men under alla förhållanden är denna bestämmelse, att insändande av dagboksutdrag skall ske varannan månad, tillkommen i kontrollsyfte, och den ökning i arbetsbördan, som kan åstadkommas genom denna bestämmelse, är dock icke av så stor betydelse, att andra kammaren skulle ha anledning att reflektera på herr Bolanders förslag, i all synnerhet som första kammaren redan fattat beslut i frågan och därvid godkänt utskottets förslag. Jag är fullt och fast övertygad, att det icke skulle bli något annat resultat av ett bifall från andra kammarens sida till herr Bolanders förslag, än att utskottet komme att vidhålla den uppfattning, som utskottet förut gjort gällande, och resultatet skulle sålunda bara bli en tidsutdräkt, såvitt jag kan förstå. Nu tänker naturligtvis den ärade talaren på att man skulle kunna få en sammanjämkning i detta syfte. Men jag hemställer dock, huruvida det kan vara lämpligt, att denna kammare fattar ett annat beslut, än första kammaren fattat i denna fråga, som är i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr Bolander: Herr talman! Endast några ord!

Herr vice talmannen säger, att det rådde full enighet inom utskottet. Ja, det är alldeles riktigt, jag märkte ingenting annat, men jag vågar det påståendet, att utskottets ledamöter beträffande denna paragraf kanske icke fäst sig så mycket vid den åtskillnad, som gjorts mellan dessa båda grupper av tjänstemän. Herr vice talmannen tillägger vidare, att jag var ju själv närvarande och kunde ha gjort mina erinringar i utskottet. Ja, det är också riktigt, men nu inträffade den olyckan, att jag icke uppmärksammade detta, förrän just då jag kom upp till utskottets sammanträde, och herr vice talmannen vet lika väl som jag, att jag icke gärna kunde begära ordet. Jag hade ju icke rätt att yttra mig vid sammanträdet och kunde alltså icke framföra mina synpunkter.

Herr vice talmannen framhåller, att bestämmelsen tillkommit i kontrollsyfte. Jag vågar ännu en gång påstå, att bestämmelsen icke på något sätt kommer att öka kontrollen.

Beträffande talet om att andra kammaren genom att besluta

Om överflyttande å landsjiskal av kronofogde älggande bestyr
m. m.

(Forts.)

annorlunda än första kammaren skulle åstadkomma tidsutdräkt, så tror jag icke, att därtill behöver tagas någon särskild hänsyn. Andra särskilda utskottet skall ju i alla fall för formens skull ha ytterligare ett sammanträde, och denna enkla fråga, tror jag, skulle vara mycket lätt att sammanjämka. Jag tror till och med, att om första kammaren erinrades om den oegentlighet, som uppkommer genom denna bestämmelse, så skulle den kunna förmås att frångå sitt beslut i detta avseende och biträda den avvikande mening, som jag hoppas råder här i andra kammaren.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande det i mom. 1) innefattade förslaget till lag om ändring i vissa delar av utskökningslagen, nämligen dels på godkännande av utskottets förslag, dels ock på godkännande av samma förslag med den ändring däri, som föreslagits av herr Bolander; och blev utskottets förslag till ifrågavarande lag av kammaren godkänt.

Vidare blevo efter därom av herr talmannen framställd proposition övriga av utskottet i punkten B) framlagda lagförslag av kammaren godkända.

Utskottets hemställan i punkten B) bifölls i vad densamma ej besvarats genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

§ 5.

Härpå föredrogos vart efter annat:

andra särskilda utskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4, 34, 35, 44, 45, 50, 52, 55, 63, 64, 70 och 80 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 16 och 26 riksdagsordningen samt § 1 4:o och § 2 4:o tryckfrihetsförordningen; samt

lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 60, angående arvode åt den, som inom lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 33 med förslag till lag om barn utom äktenskap m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 61, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om barn utom äktenskap m. m., i vad propositionen avser ett i densamma innefattat förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 17:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 14:o i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

lag med viss föreskrift angående handel med varor, för vilka bestäms högsta pris.

Utskottens i nämnda utlåtanden och memorial gjorda framställningar biföllos av kammaren.

§ 6.

Lagutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i 65 § utsökningslagen föredrogs nu; och yttrade därvid

*Ang. ändring i
65 § ut-
sökninglagen.*

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Jag har varit med om att underskriva denna motion, och jag har särskilt intresserat mig för denna sak under många år, då motionen har avslagits här i riksdagen genom första kammarens veto. Nu föreligger, som herrarna se, ett utskottsutlåtande, som är enhälligt, och det är väl då troligt, att detta utskottsutlåtande skall gå igenom, och att det alltså blir en skrivelse till Kungl. Maj:t för att åstadkomma en lagstiftning i den riktning, som här föreslås, d. v. s. i syfte att viss del av avlöning för allmän eller enskild tjänst skall undantagas från utmätning.

För min del får jag säga, att det är mycket tillfredsställande, att utskottet har kunnat enhälligt komma fram till ett sådant yrkande. Men jag kan det oaktat icke neka till, att jag tycker, att här finnes i motiveringen i alla fall i år liksom förra året ett visst undantag, som icke är tilltalande. Det är när man undantar ett visst slag av skulder från rätten att komma med under den här lagstiftningen. Man undantar nämligen utskylder, så att om det är fråga om en skuld på grund av utskylder till kommuner eller staten, så skulle den lag, som kan bli en följd av den här föreslagna skrivelsen, icke gälla för ett sådant fall. Där skulle alltså icke någon viss del av en persons inkomster kunna undantagas från utmätning, utan man skulle med avseende på sådana skulder få utmäta så mycket, som för tillfället fanns att taga av vederbörande persons avlöning.

Jag förstår mycket väl, att kravet från kommunernas och statens sida att få inkomster för sina ändamål är ett ur många synpunkter trängande samhällskrav, ett krav, som det är mycket önskligt, att det tillmötesgås i största möjliga utsträckning. Men jag får likväl säga, att det dock är ganska hårt, om verkligen denna lagstiftning, som här ifrågasatts, skall bli sådan, att utskylder undantagas. Man måste dock säga, att kommunerna, alltså fordringsägarna, när det är fråga om kommunalutskylder, och staten, när det är fråga om kronoutskylder, äro institutioner med någorlunda ekonomisk stabilitet. De kunna ha råd att vänta några månader på att få in sina fordringar av en viss person. Det har här aldrig någonsin ifrågasatts, att dessa utskylder skulle fullständigt efterskänkas, utan saken gäller endast, att man, även när det gäller utmätning av utskylder, skulle genom lagstiftning ordna det så, att man fördelade indrivningen på flera månader, så att det icke kändes så betungande

Ang. ändring i för den som skall betala. Resultatet skulle bli, att den som har att
65 § ut- fordra, staten eller kommunen, inom några månader skulle få in
sökningslagen. alltihop.

(Forts.)

Jag säger alltså, att jag tycker, att i detta avseende är utskottets motivering ganska hård mot de människor, som det här gäller. Om jag ställer dessa fordringsägare, stat och kommun, emot t. ex. en fattig änka, som har en matservering, så måste jag väl ändå erkänna, att staten och kommunen ha bra mycket större möjligheter att vänta på att få in sina fordringar än t. ex. denna fattiga änka, som driver en matservering, och hos vilken en person blivit skyldig, och vilken fordran sedan skulle utmätas. Här föreslås likväl, att, om det gäller utmätning för kommun eller staten, då kan icke en uppdelning av summan på flera månader tillåtas, d. v. s. då skall ej genom lag garanteras, att en viss del av gäldenärens avlöning varje månad skyddas för utmätning. Men gäller det en fattig änka, som har en matservering och är fordringsägare. då skall det kunna medgivas uppskov med betalningen och hon skulle få vänta. Man får säga, att när man tittar på dessa saker, tycker man, att det finnes ganska små skäl att härvidlag undantaga utskylder till kommunen och staten från den ifrågasatta lagstiftningen.

Jag har emellertid icke tänkt göra något yrkande här, ty då kan man riskera, att det hela faller. Men det skall ju bli utredning om saken, och då föreställer jag mig, att de, som göra denna utredning, komma att taga någon hänsyn till ett yttrande, som hållits i kammaren, då saken behandlades där, och att de kanske finna någon anledning att taga någon hänsyn till de synpunkter, jag framfört i debatten vid behandlingen av frågan. Därför har jag yttrat mig i saken, men skall icke, herr talman, göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Ang. inställande av militärövningarna tillsvidare under år 1917.

Vidare förekom till behandling andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inställande av militärövningarna tillsvidare under år 1917.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 427. hade herr *Lindhagen m. fl.* hemställt, att riksdagen för ett allmännyttigt utnyttjande av landets nuvarande livsmedelstillgång samt främjande under instundande sommar av största möjliga produktion av livsförnödenheter ville hos Kungl. Maj:t begära, att militärövningarna måtte tills vidare under innevarande år i sin helhet eller i väsentlig mån inställas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

*Ang. inställan-
de av mili-
tärövningarna
tills vidare
under år 1917.
(Forts.)*

Herr Lindhagen, som yttrade: Utskottet har alldeles uppenbart missuppfattat motionen och icke avgivit något utlåtande öfver densamma. Och därför borde man egentligen yrka återremiss till utskottet, i fall det verkligen fanns tid därtill och förhoppning att utskottet skulle ta saken på allvar. Här har yrkats, »att riksdagen för ett allmännyttigt utnyttjande av landets nuvarande livsmedelstillgång samt främjande under instundande sommar av största möjliga produktion av livsförnödenheter ville hos Kungl. Maj:t begära, att militärövningarna måtte tills vidare under innevarande år i sin helhet eller i väsentlig mån inställas». Och vad svarar utskottet härpå? Jo, utskottet säger, att här har herr Persson i Norrköping väckt två motioner i sammanhang med förslaget om allmän tjänsteplikt, vari yrkas dels, »att de värnpliktiga, som under året undergå militärövning, beordrats till bränsleanskaffning», skall vara förutsättning för uttagande till tjänsteplikt, och dels »att riksdagen för sin del måtte besluta, att värnpliktiga kunna åläggas att utföra civilt arbete, även om detta icke står i samband med något militärt företag». Så säger utskottet vidare:

»Det framgår av berörda motioner, att till riksdagens omprövande föreliggande förslag, gående ut på att värnpliktiga, som innevarande år äro förpliktade att fullgöra militärövningar, måtte kunna användas till utförande av civilt arbete, varmed i första rummet givetvis avses sådant arbete, som kan bidra till främjande av livsmedelsproduktionen eller öfverhuvud beredande av livsförnödenheter av olika slag. Då riksdagens blivande beslut med anledning av nämnda förslag, varöfver utlåtande från lagutskottet inom det snaraste läser vara att förvänta, kommer att innefatta jämväl ett avgörande av den i herr Lindhagens m. fl. motion framförda frågan om lämpligheten av militärövningarnas inställande under innevarande år, får utskottet hemställa», etc.

Det är ju två alldeles skilda saker. Herr Persson vill, att militärövningarna skola pågå på vanligt sätt, hela apparaten hållas i gång, men så skall man under skydd av denna apparat kunna komma och yrka, att militärerna skola förrätta vissa förrättningar. Motionärerna ha till syftemål däremot, att alla militärövningar skola inställas och var och en få göra vad han vill. Det är två fullständigt skilda saker. Jag begriper icke, var utskottet har haft sina tankar, men det är väl en följd av den stora brådskan.

Motionen har en förebild i en motion, som väcktes, jag tror år 1910, av smålänningar i kammaren med herr Jonsson i Hökhult i spetsen. De yrkade, att på grund av rådande konjunkture skulle militärövningarna inställas. Det blev en utredning i kammaren, att det har Kungl. Maj:t rätt att göra, ty, såsom både herr Staaff och andra sakkunniga sade här i kammaren, de värnpliktiga voro endast förpliktade genom värnpliktslagen att övas, men de hade icke någon rättighet att bli övade, och därför kunde Kungl. Maj:t inställa militärövningarna utan någon ny lagstiftning. På grund av denna utredning har denna formulering framförts.

I vår motivering framhålles, att för det första måste vi utgå

Ang. inställan-
de av mili-
tärövningarna
tillsvidare
under år 1917.
(Forts.)

ifrån, att de militärövningar, som skola hållas, icke äro nödvändiga för att försvara landet mot någon inryckande fiende, och det tror jag vi möjligen skulle kunna vara ense om, att det icke är någon fara härför. Men det är däremot en verklig fiende, som står för dörren, och det är bristen på livsmedel och vad därmed äger samband. Denna fiende måste vi vara beredda på att möta på allt sätt. Det har från myndigheternas sida och av den allmänna opinionen fordrats, att jordbrukarna skola producera så mycket livsmedel som möjligt, men under tiden ha dessa jordbrukares söner varit utkallade till fullständigt onödiga militärövningar. Vidare vill man använda alla förråd i landet av livsmedel för att distribuera. Vad tjänar det till att hålla militärhästarna vid full matlust för militära ändamål och använda förråden för militära ändamål? Det är bättre att spanna hästarna för bondens plog och göra den odling, som behövs. Det är mera förnuftigt. Då får man produktiv kraft av de värnpliktiga och de militära dragarna, och det behöver icke användas förråd att hålla armén i verksamhet, utan de kunna användas till folkets bästa.

Jag läste i en tidning, för någon tid sedan, en insändare från bönder uti en by i Jämtland, undertecknad av en av bönderna å de andras vägnar. Den innehöll ungefär det, att här uppmanas bönderna från myndigheter och andra att producera så mycket livsmedel som möjligt, men hur skall det kunna äga rum, då de bästa krafterna äro i militärövningarna och icke beträda fälten i andra syften än för att trampa ned? Låt de värnpliktiga komma hem och sköta jorden, så skall det nog bli mat, sade jämtlandsbönderna.

Då ni äro så ivriga att försvara eder mot fiender, tycker jag, att det är lämpligast att vända sig mot den omedelbara fienden, den hotande hungersnöden, i all synnerhet om kriget fortfar. Det är nödvändigt att icke låta förråd av foder och livsmedel ligga improduktiva. Och man får icke låta manskapet och hästarna användas i improduktiva övningar i stället för att frambringa nya värden. Det har utskottet icke haft en aning, att det är fråga om.

Egentligen skulle jag yrka återremiss, för att utskottet skulle få tillfälle syssla med min motion och icke med andra motioner, som icke ha med saken att skaffa, men då tiden är så kort och utsikterna till en behjärtad prövning minimala, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Härpå anförde

Herr O. Nilsson i Örebro: Herr talman! Jag vill säga, att jag och mina partivänner i utskottet hade icke något principiellt emot att gå med på herr Lindhagens motion. Med anledning av propositionen om civil tjänsteplikt framkommo motioner från herr Persson i Norrköping, vari begärdes, att jämväl militärerna skulle kunna användas i detta civila arbete. Då trodde vi, att dessa motioner så till vida täckte herr Lindhagens yrkande, att lagutskottet skulle bli i tillfälle behandla spörsmålet i hela dess vidd, och då herr Lindhagen själv är medlem av lagutskottet, trodde vi, att saken bäst

skulle gagnas därigenom, att riksdagen i ett sammanhang kunde besluta i frågan i dess helhet. Så hade icke blivit fallet, därest andra kammaren fattat beslut om en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte. Det skulle nämligen först delgivas första kammaren, där frågan skulle gå sönder, och det vore således säkert, att det då icke skulle gå så, som herr Lindhagen önskade.

Ang. inställande av militärövningarna tillsvidare under år 1917.
(Forts.)

Det är anledningen till att vi socialdemokrater inom utskottet icke gingo på den linje, som herr Lindhagen önskade. Själv anser jag, att den var riktig, men på grund av den anledning jag nämnde nyss ha vi icke reserverat oss. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting: Jag hade icke tillfälle uppfatta allt vad min partivän på Örebrobanken yttrade, men det framgår av det hela, att meningen har varit, att förslaget skulle undanskjutas, därför att man får upp frågan i annat sammanhang. Nu veta vi, att denna fråga kommer upp på nytt, att den kommer upp i sammanhang med frågan om civil tjänsteplikt.

Jag har goda förhoppningar om att denna kammare skall vara orubblig på den punkten, att i första hand skall den arbetskraft, som nu utnyttjas för militärövningar, i stället ställas till förfogande, om det visar sig erforderligt för täckande av det behov av bränsle, utan vilket vårt land icke kan existera nästa vinter. Men nu har denna fråga kommit i sådant läge, att man icke kan vara säker på hur det hela kan gestalta sig i riksdagen. Under sådana förhållanden, hade det varit synnerligen lyckligt, om detta utskottsutlåtande legat så att säga i reserv, för den händelse något oförutsett skulle inträffa, som icke vore i överensstämmelse med våra önsknings beträffande den civila tjänsteplikten med avseende å bränsleanskaffning. Man kan emellertid nå det syftet genom återremiss av detta utlåtande till utskottet. Jag skall be för min del att få yrka återremiss, ty då få vi igen ärendet, sedan vi veta, hur det gått med de förutsättningar, om vilka utskottet talar.

Herr Lindhagen: Jag skall be att få betacka mig för en sådan reservtjänst, som att denna motion skall vara en reserv till den militära motion, som är väckt av herr Sven Persson i Norrköping.

Herrarna svara icke på min invändning om icke det sunda förnuftet säger, att här föreligga två skilda saker. Jag har nyss frågat en av kammarens militära auktoriteter härom, och han förklarade, att det yrkande, som gjorts i vår motion, och yrkandet i herr Perssons motion icke ha det allra ringaste sammanhang med varandra. För det första vill herr Persson behålla alla militärövningar, men av gunst och nåd skola de värnpliktiga kunna utkommandas för att vid sidan av militärövningarna uträtta visst civilt arbete. Och nu har också herr Branting inskränkt detta till att omfatta endast bränsleanskaffning, och således skulle icke böndernas söner kunna få komma tillbaka till sina hem och odla jorden. Det är utslutet efter herr Brantings inskränkning.

Ang. inställan-
de av mili-
tärövningarna
tillsvidare
under år 1917.
(Forts.)

Men i vår motion är det föreslaget, att militärövningarna med hela deras apparat skulle inställas totalt och var och en få gå hem till sig och bestämma själv över sin arbetskraft utan att bli på något sätt kommenderad till det ena eller det andra. Och det är ju en helt annan sak. Ty den lilla struntsak — ja, jag vill icke kalla det struntsak, ty även alla småsaker kunna ju vara bra de också — men den jämförelsevis lilla sak, som kan åstadkommas på grund av att riksdagen antager den civila tjänstepliktslagen för anskaffande av bränsle med tillägget, att man kan få använda även i tjänstgöring varande militär härtill, det är ju en obetydlighet emot vårt förslag, som skulle möjliggöra, att man kan inbespara alla de förråd, som behövas för dessa övningar, och använda de arbets- och dragarkrafter, som skulle bli lediga, genom att militärövningarna alldeles inställdes, och det alldeles särskilt för livsmedelsproduktion, som ju är det viktigaste av allting.

Herr Hellberg i Ljungskile: Herr talman! Förutom alla andra skäl emot en återremiss vill jag också påpeka det, att då vi nu nalkas riksdagens allra sista timma, så, om en återremiss beslutas, så blir det ju så, att sedan utskottet ånyo sammanträtt och fattat beslut, skall bordläggning ske, därefter kammaren debattera och fatta beslut och event. frågan gå till första kammaren och så i desamma gångorna igen där. Det kunde sålunda komma att kräva ganska lång tid att få frågan slutbehandlad, om yrkandet på återremiss bifalles.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting: Med anledning av herr Lindhagens framställning vill jag endast säga, att om han icke visade en sådan misstänksamhet mot en god vilja att försöka åstadkomma någonting under en litet förvirrad situation, så tror jag, att vi skulle komma överens.

I själva verket innebär denna återremiss ingenting annat, än att vi skola behandla herr Lindhagens motion med full känedom om, huru riksdagen kommer att ställa sig i förhållande till frågorna om civil tjänsteplikt, som ju i alla fall i större eller mindre omfattning sammanhånga med de frågor, som äro framlagda i herr Lindhagens motion. Och det förefaller mig, att så som alla dessa saker äro invädda med varandra, så vore det bättre, att vi hade en redig översikt, huru dessa saker ligga, än att vi nu här fatta ett fristående beslut om herr Lindhagens motion. Utskottet har i alla fall, om också med tvekan, såvitt jag förstår, enhälligt samlats på ett avslag, och icke tjänar det någonting till att i detta fall nu söka pressa fram saken med att biträda herr Lindhagens motion, då det finnes utsikt till ett annat och bättre bedömande, då vi kunna se, huru det gått med den civila tjänstepliktslagen efter lördagens behandling.

Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Det skäl, som herr Hellberg i Ljungskile anförde, är icke

på minsta sätt övertygande. Riksdagen blir tyvärr icke avslutad på ännu flera dagar, och sakens behandling kan icke taga lång tid i alla fall, eftersom lagutskottets förslag blir föremål för behandling redan på lördag.

Ang. inställande av militärovningsarna tillsviðare under år 1917.

(Forts.)

Herr Gabrielsson: Herr talman, mina herrar! Jag har icke suttit som ledamot i utskottet vid detta ärendes behandling, men då jag ändock varit närvarande, så vill jag framhålla ett av de viktigaste skälen vid detta besluts fattande.

Enligt mitt förmenande har ju herr Lindhagens motion icke så stor betydelse för denna sommar. Som var och en torde känna till, komma de värnpliktiga, som nu äro ute på övning första året, att hemförlovas i början av juli månad, och inkallelse till repetitionsövningar sker icke tidigare än i september månad, omkring 8 eller 10 september vill jag minnas. Dessa repetitionsövningar taga, tror jag, 42 dagar, och under dem har det ju varit vanligt förut — och jag antager, att vederbörande väl kan ha skäl därtill även i år — att sådana order givas från regeringen, att de värnpliktiga kunna få permission just under den brådaste bärgningstiden. Vi måste betona, att det är endast under skördetiden och skördearbetet, som detta gäller, att de värnpliktiga kunna permitteras icke så få dagar. Det brukar ju vara ända till 8, 10 eller 12 dagar. Och då har det ju sitt stora värde, att dessa beväringar få komma hem och hjälpa till med skördearbetet.

Gent emot herr Lindhagen vill jag framhålla, att det är olämpligt att helt och hållet indraga dessa övningar för året, ty denna årsklass måste väl erhålla sin övning någon gång. Icke kan det vara lämpligt att skjuta fram dem t. ex. till november månad, ty då skall ju en ny årsklass rycka in. Skulle dessa övningar uppskjutas till något kommande år, så bleve det så mycket större antal manskap eller kanske tre à fyra årsklasser, som skulle övas samtidigt och måste anses såom mindre lämpligt.

Vidare vill jag säga med anledning av den försäkran, som herr Lindhagen uttalat, att dessa övningar äro fullkomligt onödiga, att jag tror knappast, att så många i denna kammare kunna godkänna den såsom säkerhet, åtminstone vill jag för min del icke göra det. Ty det har ju sin stora betydelse, att de värnpliktiga få erforderlig övning, i fall de skulle behöva användas till landets försvar.

På grund av vad jag nu anfört vill jag på det livligaste framhålla, att ett uppskjutande av behandlingen av detta ärende icke har någon betydelse. Jag anser därför, att kammaren genast kan gå till avgörande av detta ärende, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Den överblick av frågan, som herr Branting önskade, att vi skulle få efter den civila tjänstepliktsfrågans avgörande, ha vi redan nu. Enligt herr Brantings framställning består den däri, att antager man den civila värnplikt, som

*Ang. inställan-
de av mili-
tärövningarna
tillsvidare
under år 1917.*

lagutskottet föreslagit, på ett eller annat sätt och därmed också får fastslaget, att inkallad militär kan beordras till att hugga bränsle, då behövs icke herr Lindhagens motion. Men skulle man förkasta det tillägget till lagen, att värnpliktiga skola få användas till sådana här arbeten, då skulle denna min motion kunna återupptagas för att provas. För vilket ändamål? Jo, för att på sin höjd komma så långt som till det, som blivit avslaget. Men motionen går ju ut på, att värnpliktsövningarna skola inställas helt och hållet. Det är emellertid herr Branting icke med på av reella skäl givetvis.

Att skjuta upp denna sak förstår jag betyder detsamma som avslag, och då kan man avslå den redan nu på de grunderna. Herr Gabrielssons skäl däremot äro skäl, som man kan resonera om. Han sysslar med själva saken. Och jag kan icke förstå, huru herr Gabrielsson kunnat vara med och tillåta utskottet att skriva en sådan motivering.

Herr Gabrielsson säger, att det skulle bli en årsklass, som icke bleve övad, och att det skulle bli så besvärligt att sedan få den övad. Ja, det är meningen, som man kan förstå. Men om herr Gabrielsson skall yrka bifall till utskottets förslag, så bör det väl åtminstone vara med ett dundrande ogillande av motive- ringen. Motiveringen går mera i överensstämmelse med herr Brantings förslag, under det att herr Gabrielsson borde yrka ogil- lande av motiveringen.

Då jag nu har i sak en annan syn på dessa ting än herr Gabrielsson, vars skäl såsom sådana jag dock respekterar, så vill jag yrka på avgörande av saken nu genast och bifall till motionen.

Herr Winberg: Man får ovillkorligen giva herr Lindha- gen rätt däri, att det är ett något märkvärdigt behandlingssätt, som utskottet låtit komma denna fråga till del. Det är olyckligt med dessa utkottsutlåtanden, som gå så här fullständigt i dunklets tecken. Man har hänvisat till, att frågan i viss mån är föremål för behandling i ett lagutskottsbetänkande, men så vitt jag för- står detta betänkande, så upptager det icke ens den av herr Persson i Norrköping i motion gjorda framställningen, utan denna har framförts endast i form av en reservation. Alltså icke ens i detta avseende hänger detta tillsammans.

Men dessutom är det, som herr Lindhagen påpekade, två full- ständigt olika saker, som det rör sig om här. Jag förstår dem, som i likhet med herr Gabrielsson är principiell motståndare till ett sådant förslag som det av herr Lindhagen framförda, och om utskottet hade kommit fram till ett avslagsyrkande på sådana motiv, så hade jag kunnat förstå det, men att komma fram på de vägar utskottet här gjort, är synnerligen betänkligt.

Nu skulle jag icke ha något emot en återremiss, ty under vissa givna förhållanden kunde det ha åtminstone någon liten be- tydelse. Men å andra sidan är det klart, att när i riksdagens sista timma denna sak remitteras tillbaka till utskottet, så har

utskottet knappast någon möjlighet att behandla ärendet verkligt sakligt.

Jag beklagar därför, att utskottet framkommit här på sådant sätt som är fallet, och som det ju är nästan omöjligt att få ett verkligt grepp på denna fråga, sådan som den nu ligger, så måste jag förena mig om herr Lindhagens yrkande. Men jag kan under vissa givna förhållanden biträda återremissyrkandet, om nämligen voteringen skulle giva anledning därtill.

*Ang. inställan-
de av mili-
tärövningarna
tillsvidare
under år 1917.
(Forts.)*

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag kan icke underlåta att uttala min mening i denna fråga.

Det är väl så, att om de värnpliktiga få permission vid bärgningen, så är det långt i förväg bestämt av regementschefen, när detta skall inträffa. Då har det hänt åtminstone mig, att de 8 dagar, under vilka jag skulle få hjälp av beväringen, ha kommit på för bärgningen otjänlig tid, så att jag icke haft någon nytta av det. Det borde väl ändå vara något samförstånd mellan regementschefen eller den, som skall bestämma tiden för permissionen, och jordbrukarna, så att dessa kunde på något sätt få säga till, när permission behövs.

Detta menar jag är en anledning till, att man bör gå med på herr Lindhagens motion. Man borde skjuta upp allt vad övningar heter under den kommande sommaren för att kunna utnyttja så mycket verklig arbetskraft som möjligt, ty skall man bara lita på att få permission för dessa ynglingar under den tid de mest behövas, så kan det verkligen inträffa, att man får synnerligen litet gagn av dem. I synnerhet när det gäller dessa övningar på kortare tid, tycker jag, att det icke vore så farligt, om det för denna gång kunde anstå. De värnpliktiga gjorde mycket större nytta, om de finge vara hemma vid jordbruket och hjälpa till, när de bäst behövas, än om de skola gå på lägerplatserna under repetitionsövningarna.

Jag ber att få yrka bifall till herr Lindhagens motion.

Herr Lundgren i Nora instämde häruti.

Herr Rydén i Malmö: Jag förstår icke, varför herr Lindhagen är så angelägen att pressa fram denna motion till omedelbart avgörande i det läge, vari frågan nu befinner sig. I fall denna motion skall avgöras i detta ögonblick, tager jag för givet, att det icke är någon utsikt för motionären att vinna. Han ifrågasatte själv i sitt första anförande en återremiss på grund av det sätt, på vilket motionen blivit behandlad inom utskottet, och det kan ingen förneka, att den behandling, som motionen har fått, röjer allt för tydligt den brådska, med vilken ärendet har måst behandlas nu i slutet av riksdagen. Jag tror, att det är många, som i likhet med herr Branting, innan de vilja taga ståndpunkt till motionen, vilja se, hur den civila värnpliktslagens öde kommer att gestalta sig. Är det så, att herr Lindhagen är angelägen om att få

Ang. inställan-
de av mili-
tärövningarna
tillsvidare
under år 1917.

(Forts.)

denna motions öde avgjort omedelbart och förmodligen med negativt resultat, så är det klart, att då är det skäl att pressa fram ett omedelbart avgörande, men om det, såsom jag tror, finnes större utsikt till att denna motion kan helt eller delvis gå igenom, i fall den kommer, sedan man har denna överblick, kan jag icke finna, varför det är så angeläget att pressa fram den i kväll. Nu säges det att det är så sent, men den civila värnpliktslagen blir ju avgjord i denna vecka, och därmed har man en överblick över förhållandena. Utskottet kan mycket väl hinna behandla frågan och riksdagen eller åtminstone andra kammaren kan bliva i tillfälle att ordentligt pröva ärendet. Vad nu angår första kammaren, så tror jag, att man icke bör göra sig några illusioner om utgången i första kammaren. Under sådana förhållanden finner jag mig nödsakad att biträda yrkandet om återremiss.

Herr Lindhagen: Herr Rydén har framkommit med ett nytt utslag av denna oklara välvilja för motionen, som jag icke riktigt fattar. Herr Rydén har icke ingått det minsta på, om han gillar den princip, som ligger till grund för motionen, eller icke, om herr Rydén tycker, att det är lämpligt, att militärövningarna inställas, eller icke. Det är ju den saken vi skulle diskutera. Jag vet, att jag i denna sak har ingen ärlig motståndare mer än herr Gabrielsson och ingen ärlig vän mer än herr Olofsson i Digernäs. Jag förstår så väl, att de andra yrkandena avse blott att få denna motion alldeles ur världen, ty icke är det väl herrar Brantings och Rydéns mening i dag åtminstone att, sedan de fått den civila värnpliktslagen avgjord, komma och säga: nu skola vi gå på herr Lindhagens motion, här skall inställas militärövningar, och här skall bli mat och allt möjligt. Detta är icke alls avsikten, utan det är på det sättet, att herrar Branting och Rydén vilja hava både militärövningar och civil värnplikt; jag vill däremot icke hava någondera av dessa två saker. Då kan man ju förstå, vilket öde min motion får efteråt, när herrarna triumfera med sin civila värnplikt och få behålla sina älskade militärövningar. Vad spelar då min motion för roll? Då är den alldeles bakom flötet. Avgöres den nu, blir den på ärligt sätt avlivad, genom återremiss av den angivna anledningen, kommer den att bliva lönnmördad. Jag önskar en ärlig död åt min motion.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! I nuvarande läge, när det hänvisas till en annan fråga, som skall avgöras snart, finner jag ingen anledning att motsätta mig en återremiss, utan ber att få förena mig med herr Branting i hans yrkande.

Herr Hamilton: Därest den civila värnpliktslagen icke skulle antagas, torde det med hänsyn till livsmedelsproduktionen och bränsleanskaffningen vara nödvändigt, att militärövningarna innevarande år i viss mån begränsas. Jag lever i den förhopp-

ningen, att nämnda lag kommer att avslås, och just därför kan det vara lämpligt, att, sedan så skett, ett uttalande göres från riksdagen i det av motionären angivna syftet. Av denna anledning ber jag att få förena mig med dem, som yrkat på återremiss.

Ang. inställande av militärövningarna tillsvaidare under år 1917.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen samt 3:o) bifall till yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling; och förklarade herr talmannen sig anse den under 3:o) upptagna propositionen hava flertalets mening för sig. Votering begärdes emellertid av herr Lindhagen, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) avgivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren till andra tillfälliga utskottet för ny behandling återförvisar utskottets förevarande utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets hemställan i berörda utlåtande, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 112 ja mot 25 nej, vid vilken utgång kammaren således beslutit att återförvisa ärendet till utskottet för ny behandling.

§ 8.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört konstitutionsutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av väckt motion angående första kammarens avskaffande och införande av enkammar-system.

Ang. införande av enkammar-system.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 390, hade herr *Hage m. fl.* hemställt, att riksdagen ville principiellt uttala sig för första kammarens avskaffande och införande av ett enkammar-system samt hos Kungl. Maj:t begära ett förslag till de ändringar i grundlagarna, som för en sådan tankes förverkligande erfordrades.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Olof Olsson, Larsson* i Västerås, *Hallén, Kropp* och *Törnkvist*.

Ang. införande
av enkammar-
system.

(Forts.)

Efter uppläsandet av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr H a g e, som yttrade: Jag tror, att det skulle kunna finnas mycket goda skäl för, att det utskottsutlåtande, som nu föreligger till behandling, ginge samma väg som det föregående utskottsutlåtandet, d. v. s. tillbaka till utskottet — visserligen av andra orsaker än när det gällde det föregående utlåtandet, men i alla fall på mycket goda skäl och grunder. Här har nämligen konstitutionsutskottet vid behandlingen av denna motion tämligen tydligt och klart sagt ifrån, att utskottet icke ens går in i prövning av denna fråga. Det säger nämligen, att den hemställan, som det här gäller, avser en så genomgripande förändring av det svenska statsskicket, att utskottet finner sig redan på grund därav böra avstyrka motionärernas förslag, och så hänvisar utskottet till, att det yttrat sig på samma olämpliga sätt både 1912 och 1914, och tycker sig därigenom hava fått hävd för, att man har rätt att behandla motioner på detta sätt. Men det är ju ändå så, att grundlagen säger, att motioner skola verkligen behandlas och att det skall anföras skäl, varför man tillstyrker eller avstyrker en motion. Det har faktiskt utskottet icke gjort i detta fall. Alltså kunde det verkligen finnas mycket starka skäl för att remittera tillbaka utskottsutlåtandet, men jag skall icke tillåta mig ett sådant yrkande, därför att det är för sent på riksdagen och jag i alla fall så väl vet, att det till ingenting nyttar.

Emellertid måste jag säga, att det verkar oerhört betryckande och sorgligt, att man ens skall behöva debattera en sådan fråga, om första kammaren skall avskaffas eller icke, och detta isynnerhet med vänstermän. Jag tycker för min del, att om man ser saken från vänstersynpunkt, innebär ju en förklaring, att första kammaren ovillkorligen bör vara kvar, att man från vänstersidan säger, att folket, som har valt andra kammaren, folket, som har givit ett visst uttryck åt sin åskådning och sin vilja, är icke kompetent att bedöma, hur Sveriges land skall skötas och styras. Man kan förstå, att en högerman resonerar på det sättet. Troligen menar icke högermannen detta att kompetensen saknas, men han har en del andra skäl; han gömmer sig kanske bakom denna låtsade åskådning för att på den vägen få fram det egna intresset och fördelarna av att hava kvar första kammaren. Men för en vänsterman ställer sig saken annorlunda, och särskilt är det ytterst förvånansvärt, när en socialdemokrat säger, att folket icke är kompetent att bedöma riksfrågorna, och att det måste finnas bredvid folket en annan institution, vald på visst sätt, som reglerar folkets görande och låtande.

Utvecklingen har gått i en synnerligen beklaglig riktning, särskilt under senare tid. Det var en socialdemokratisk författare — han är för övrigt partisekreterare för närvarande — som skrev en gång för några år sedan, samtidigt med att han framförde kravet på att första kammaren skulle stå kvar och reformeras till en kammare av sakkunniga, att han ansåg, att ett förnuftigt tvåkammersystem är en bättre form för ett fullt demokratiskt styrelsesätt än enkammar-system. Hur i all världen kan en vänsterman komma till en sådan

uppfattning? Det är för mig fullständigt ofattbart. Det är väl ändå så, att en sådan förklaring icke grundar sig på något annat än den klara högeråskådningen, att folket icke har kompetens att styra sitt eget land. Ty vare sig man söker rätta till denna sak genom att reformera första kammaren, d. v. s. genom att i stället för den fyrtio-gradiga skalan införa en reducerad röstskala, eller på det sätt, som författaren föreslagit, så att man gör första kammaren till en sakkunniginstitution, så måste detta innebära en inkompetensförklaring gentemot folkviljan, alltså en förklaring, att denna folkvilja, på vilken vänstern bygger hela sin uppfattning om att landet skall styras i en viss riktning, är otillförlitlig och icke att fästa avseende vid fullt och helt utan att det måste finnas något bredvid denna folkvilja, som reglerar det hela.

*Ang. införande
av enkammar-
system.
(Forts.)*

Under sådana förhållanden och med en sådan utveckling på vänstersidan kan man förstå, att det icke kunnat gå på annat sätt, än som det gått här i landet, att vi blivit så efterblivna med avseende på politiska reformer. För min del får jag säga, att om jag vore nationalist eller till och med blott nationellt sinnad, så skulle jag för min del finna, att en sådan konstaterad efterblivenhet i politiskt hänseende på grund av förstakammargärningarna borde motivera just ett krav på borttagande av första kammaren. Ty, om jag är nationalist eller nationellt sinnad, måste jag ändå hava någon slags känsla av en viss skam, om det konstateras, att det land, där jag är medborgare, är politiskt efterblivet och om det egna landets efterblivenhet framstår allt mer klart under de förhållanden, som inträffat ute i världen i de krigförande och andra länder, då dessa länder hava ryckt fram i demokratisk utveckling. Det är en känd sak detta, att man nu allmänt får höra det påståendet, att Sverige börjar övertaga Rysslands roll, d. v. s. det anseende för politisk efterblivenhet som Rssland förut haft i världen.

Jag erinrar mig i detta sammanhang ett samtal som jag hade med en bulgarisk partivän. Han var vänstersocialist. Vi sutto och resonerade litet allmänt om förhållandena och utvecklingen i världen, och han kom helt plötsligt att ställa den frågan till mig, om det verkligen var sanning eller ett dåligt skämt det som man vid ett tillfälle talat om för honom, nämligen att första kammaren här i landet är vald efter en 40-gradig skala, så att somliga människor hava 40 röster. Han sade, att det kunde hända, att han missuppfattat den person, som han talat med, eller att det var någon som velat skämta med honom. Nej, sade jag, det är verkligen sanning. I början trodde han det icke, och först när jag tydligt och klart förklarade saken, måste han ge med sig och förstå, att det verkligen måtte vara så. Han yttrade då: hur i all världen kan ni tillåta något sådant i edert land? Vad skall man göra åt saken, sade jag. T. o. m. vänsterrepresentanterna i riksdagen vilja icke göra så mycket åt denna sak. Tvärtom har utvecklingen börjat gå i den riktningen, att man börjar göra allt mindre och mindre åt frågan att avskaffa första kammaren.

Ungefär så utspann sig samtalet med denne man. Jag tror, att

Ang. införande
av enkammar-
system.
(Forts.)

det nog kommer att ofta inträffa för svenskar som resa i utlandet, när de resonera om den allmänna politiska utvecklingen i Sverige, att de komma in på dessa obehagliga samvetsfrågor, när det av utlänningar slås fast denna oerhörda efterblivenhet, som vi råkat in i här i vårt land. Och man måste rent av skämmas, att man är svensk, när man skall förklara, hur situationen i de politiska frågorna ligger här i landet.

Herr talman, jag skall icke tillåta mig att något längre belysa de här sakerna. Det kunde naturligtvis här vara oerhört frestande att gå in på hela detta spörsmål i allmänhet, och ytterligare belysa en del saker som har framförts i motionen. Men inför den långt framskridna tiden och alla spörsmål, som ännu kvarstå obehandlade i kammaren, så skall jag inskränka mig till att yrka bifall till motionen.

Vidare anförde

Herr Janson i Kungsör: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke gå in på något svaromål på den siste ärade talarens framställning, men jag ber att få säga ett par ord.

Den föregående talaren har i sin motion yrkat, »att riksdagen ville principiellt uttala sig för första kammarens avskaffande och införande av ett enkammar-system», alltså att riksdagen skall uttala sig för första kammarens avskaffande. För att det skall bli ett riksdagsuttalande, måste båda kamrarna fatta samma beslut. Att ett sådant beslut kan fattas här i denna kammare, kan man ju tycka vara rimligt, men att fordra, att första kammaren skall fatta ett sådant beslut och principiellt uttala sig för sitt eget avskaffande, är för mycket begärt. Då jag för min del icke kan gå med på detta motionärernas yrkande, så ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallén: Herr talman! Jag skall be att först få betyga mitt erkännande åt motionären för det enligt min uppfattning sakliga sätt varpå han i större delen av sitt anförande rörde vid själva frågan och för att han hittills åtminstone icke framkallat den sedvanliga striden om vad som ytterst åsyftas mellan de olika vänsterriktningarna inom kammaren. Och det vore väl, om vi under denna korta debatt kunde få hålla oss till saken.

Jag vill fullständigt instämma med motionären, att det är högst beklagligt, att i utskottets utlåtande kunnat komma in något sådant, som att denna fråga avser en så genomgripande förändring av det svenska statsskicket, att man redan därför skulle vara tvungen att avslå motionen, och jag instämmer till fullo med honom, att det i dessa dagar är en fullständigt politisk anomali att få höra eller se något sådant. Det måste säga sig, att i det stycket har motionären alldeles rätt. Han rör vid en sak, som för större delen av vårt folk verkligen står som en angelägenhet att taga upp, och det förvånar mig verkligen, att liberalerna inom utskottet kunnat

lata till den grad dupera sig av ett gammalt högeruttryck, att de gätt med på en sådan motivering, som att, blott för att saken är av en så genomgripande natur, så skall man ingenting göra. Det är detsamma som att säga, att liberalerna icke vilja gå med på en författningsrevision. Vi få tillfälle att i annat sammanhang komma in på den frågan. Såväl jag som mina partikamrater i utskottet hava också måst reservera oss mot utskottets motivering. Jag hemställer till kammaren, icke blott till mina närmaste meningsfränder utan även till de liberala representanterna, och jag riktar denna vädjan så långt in i deras led som det är möjligt, att de måtte vara med och desavuera en sådan motivering som föreligger här i utskottsbetänkandet och icke göra sig skyldiga till att ställa sig sida vid sida med ett sådant uttryck utan att de i stället måtte biträda utskottets förslag med utslutande av motiveringen. Jag vill nu i stället föreslå, att de ville biträda vårt yrkande och alltså gå med på utskottets förslag med uteslutande av motiveringen. Och varför vi i alla fall — det kan jag säga såsom det andra skälet — icke kunna stödja motionärernas yrkande i den form, det föreligger, är helt enkelt därför att det som skiljer oss och motionärerna är egentligen kort sagt en tvist om — vad man skulle kunna kalla — arbetsordningen inom den demokratiska omvälvningsprocess, som här skall företagas. Motionärerna hava här yrkat, att vi skola gå rakt på denna linje. Första kammaren är det centrala hindret, ergo skall den bort. Man måste åtminstone respektera vår uppfattning och fråga sig: Är det den riktiga formen för att komma fram till det målet, vi sträva för, nämligen ett fullt demokratiskt genombrutt? Är det så, att det är första kammarens avskaffande i dess nuvarande gestalt? Allt vad vänster heter måste instämma, men till dess avskaffande kräves dess värre också dess eget bifall och därmed äro vi framme vid den taktik, som vi alltid rekommenderat, nämligen grusandet av den 40-gradiga skalan. Det är med kännedom om partiställningen i vårt land icke tu tal om att icke, när den skalan en gång faller bort, första-kammarproblemet då kommer i en helt annan dager, och då kunna åtskilliga olika alternativ uppstå. Antingen kan man tänka sig ett tvåkammerssystem, då vi få liksom två nya kammare, som böra vara alldeles likbesläktade. Men man måste erkänna, att det är en opraktisk idé, ty då får man två stycken andra kammare, om man så vill, vilket är alldeles onödigt. Detta är den ena linjen, som dock icke är så tilltalande.

Eller också skulle man kunna tänka sig att gå på den linjen, att man hade ett system med en första kammare, där kammaren dock icke vore totalt maktlös, men där den i det allra närmaste bleve det med endast ett suspensivt veto. Detta är det andra alternativet. Ännu ett annat är att totalt avskaffa denna kammare och i stället få ett slags socialt råd eller några institutioner, vilkas veto eller bifall i vissa frågor skulle krävas under vissa garantier. Då uppstår det en hel del andra alternativ, som bli aktuella.

Vad vi mena, är att man icke låter suggerera sig och tro, att garantier för att demokratin skall få leva och arbeta i fred äro

Ang. införande
av enkammar-
system.
(Forts.)

vunna enbart genom uttrycket enkammarsystem. Det är det naturligtvis icke, ty om vi finge ett enkammarsystem, måste vi tänka oss att det dock först måste beslutas av den lagstiftande församlingen och det kunde ju hända att de borgerliga partierna gingo med på detta system, ehuru det kan tänkas att man därigenom beskär demokratien all rätt i detta avseende, och då vore vi icke herrar i eget hus, trots att vi hade enkammarsystem. Men däremot kan man icke förneka att, så fort den 40-gradiga skalan fallit och vi ha större sannolikhetsskäl för att få absolut vänstermajoritet, då är dagen inne att avgöra huru vi skola göra. Skola vi slopa första kammaren, vilket jag hyser stora sympatier för på samma sätt som motionärerna, då få vi tänka oss olika växlande alternativ, som uppstå. Det är då, som vi mena, att det centrala icke är att man skall rikta in sig på lång sikt i den frågan att denna kammare skall bort, utan det centrala är att vinna absolut betryggande garantier för att demokratien får härska oinskränkt.

Jag vill blott här taga en liten bild. Om någon här kommer och säger att det blivande stora världsparlamentet skall sammanträda och ha sina kongresser i Rom och icke i Konstantinopel eller Jerusalem eller i någon annan stad, skulle vi med detsamma säga att detta är en sak, som ligger »ett stycke bakom». Först skola vi ha detta världsparlament, som skall samlas. Likadant här. Det centrala är icke om vi ha en i stället för två olika institutioner, som vi nu ha, utan det centrala både ur demokratisk och socialistisk synpunkt måste vara, att vi skola ha absoluta garantier för att demokratien skall härska i eget hus. Ur socialdemokratisk synpunkt måste detta vara det centrala, och därför kan jag icke förstå att motionärerna icke gilla denna synpunkt och icke kunna skänka den någon förståelse.

Jag vill sluta med att återkomma ännu en gång med en uppmaning till kammaren att biträda konstitutionsutskottets förslag med ogillande av motiveringen, och jag vädjar ännu en gång speciellt till de liberala ledamöterna, om de verkligen kunna tycka, att det är passande och lämpligt att i tider som dessa, då vi verkligen kräva en radikal och genomgripande författningsrevision, som syftar fullständigt i motionens anda, instämna i sådana uttryck, som förekomma i motiveringen. Jag ber att få vidhålla det yrkande jag först framställt.

Med herr Hallén förenade sig herr *Törnkvist*.

Herr *Hildebrand*: Det är icke ofta, som jag har anledning att instämna med herr Hage, men det var några ord han inlade i sitt anförande, som jag för min del måste instämna i, och det var då han fann underligt, att frågan skulle behöva diskuteras. Men det kan ju hända, att herr Hage och jag inlägga olika betydelser i dessa ord. Jag vill emellertid icke fullfölja denna tankegång utan endast hänvisa till, att under den stora interpellationsdebatten häromdagen i de stora författningsfrågorna alla partier stannade

vid det, att valstriden kommer att i hög grad röra sig därom. Då synes det mig, att icke någon förnuftig anledning föreligger för att när vi ha en hel del andra saker att syssla med i kväll upptaga någon större principdebatt i denna fråga.

Ang. införande
av enkammar-
system.
(Forts.)

Vad läget i övrigt angår, får jag endast hänvisa till, att både liberala och högerledamöter inom utskottet enat sig om denna motivering och kläm, och jag vill då nöja mig med att helt enkelt yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Höglund i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Nog är väl i alla fall första kammaren en bra oskön puckel på vår författning, och nog har den också så många synder på sitt samvete gent emot vårt folk, att man, såsom herr Hage sade, icke skulle behöva diskutera denna fråga, utan diskussion åtminstone i denna kammare kunna vara färdig med den dom, som en gång fälldes i franska nationalkonventet över kungadömet's representant: »La mort sans phrases», döden utan fraser. Särskilt sedan vi infört de proportionella valen i vårt land, finns väl ens skenet av ett existensberättigande för en sådan rikedomens speciella representation med den makt och myndighet, som vår första kammare har.

Man gör likväl gällande, t. o. m. i demokratiska kretsar — och det synes av detta lilla tarvliga utlåtande, att även liberalerna ha en sådan uppfattning — att det är nödvändigt, att vi ha »en reglerande och återhållande kraft», som senaten skall utgöra. Man skulle kunna förstå en sådan uppfattning, om det gällde sydländska folk, där folklynnat är helt annat än vårt, och där temperamentet är så eldfångt, att man i hastigheten lätt kan fatta överilade beslut. (Man har sålunda hänvisat till franska deputeradekammaren och dess ställning under bl. a. Dreyfusprocessen.) Men jag vågar påstå, att även om ett dylikt resonemang tilläventyrs kan tänkas gälla för ett sådant folk, är det ingalunda tillämpligt på oss här i Sverige med vårt tröga folk med dess fiskblod i ådrorna och snigelgång framåt. Skulle det verkligen vara behöfligt att skapa en sådan väldig broms mot utvecklingen? Jag vågar betvivla det, och jag tror, att den mänskliga trögheten sannerligen är en garanti nog för att icke ens under de mest vidsträckta demokratiska förhållanden man kan tänka sig en alltför snabb politisk eller social utveckling från den nuvarande ordningen.

Jag vill för övrigt erinra herrarna om, att kravet på enkammar-system icke är något speciellt socialdemokratiskt krav. Det är egentligen ett gammalt demokratiskt och liberalt krav även för vårt lands vidkommande, ehuru det numera är övergivet av det liberala partiet. Det är icke heller någon nyhet i svensk riksdagspolitik. Redan vid 1840 års riksdag framlade själva konstitutionsutskottet ett förslag om införande av enkammar-system i vårt land med en kammare, som skulle gå under namnet »riksförsamlingen». Denna riksförsamling skulle visserligen kunna dela sig på två avdelningar, men dock kunde sammanträda gemensamt, i fall avdelningarna icke enade sig utan det behöfdes ett slutligt avgörande, alldeles på sam-

Ang. införande
av enkammar-
system.
(Forts.)

ma sätt som det nu sker med gemensamma omröstningar i skattefrågor o. d.; den skulle sålunda i gemensamt sammanträde avgöra även lagfrågor. Märk väl, att detta förslag antogs av 1840 års bondestånd, och jag tycker, mina herrar, att vad svenska bönder, majoriteten av vårt folk, ansågo oss vara mogna för redan för 75 år sedan, det borde vi också vara mogna för i nådens år 1917.

Det är särdeles egendomligt, att denna tanke på ett enkammar-system numera mötes av sådant motstånd även från högersocialistiskt håll. Pastor Hallén yttrade, att man borde gå en annan väg, att det gällde att först och främst avskaffa den 40-gradiga skalan, och yttrade, att den taktiken ha »vi» alltid rekommenderat såsom den riktiga. Ungefär så föllo hans ord. Jag vet icke vad han menade med ordet »vi». Men lång tid innan herr Hallén tillhörde det socialdemokratiska partiet, har detta parti i många år kämpat för första kammarens avskaffande. Så mycket vet jag. Det var en paroll, som förts fram i 20 å 25 års tid och som ändrades först efter 1906, då parollen blev en annan. Jag vill erinra om, att när den Staaffska regeringen störtades år 1906 genom kungamaktens hållning, gavs det ut en paroll från det gamla socialdemokratiska partiet till arbetarna att överallt hålla möten icke för kravet på avskaffande av den 40-gradiga skalan utan för kravet på både kungamaktens och första kammarens avskaffande, alltså införande av bl. a. enkammarssystem.

Herr Halléns anförande var för övrigt ganska svårt att få något grepp på, ty han erkänner själv, att han i sak fullständigt gillar motionärernas uppfattning, men av några konstbesynnerliga taktiska skäl, som jag icke blev klok på, anser han, att det vore förmånligare att gå en annan väg för att få demokratien genomförd. Man talar om att blott avskaffa den 40-gradiga skalan, och man hör åter det gamla pratet om att man icke kan begära att första kammaren skall »avskaffa sig själv». Här är återigen den gamla frasen, som gick igen, när vi diskuterade om kungamaktens avskaffande. Den kan icke avskaffa sig själv. Nej. Man kan icke begära, att den *frivilligt* skall göra det, men den *gör* det den dag, då trycket utifrån blir så starkt och opinionen mognat att lösa frågan, och jag är övertygad om att lika visst som de fyra stånden år 1866 avskaffade sig själva, lika visst kommer också en gång i tiden första kammaren att göra det, när folkmeningen blir så stark, att det icke längre går att motstå densamma.

Herr Hallén erkände ju för övrigt själv, att problemet ur demokratisk synpunkt måste ställa sig sålunda: antingen skall första kammaren — och det gäller även den nya första kammaren, som nu även högersocialdemokrater vilja ha — ha en sådan sammansättning, att den fortfarande, låt vara i mindre mån än nu, kan tjänstgöra som en broms mot demokratien. Då är den naturligtvis ur vår synpunkt, ur demokratisk synpunkt, förkastlig, och ett sådant tvåkammerssystem kunna vi inte godkänna. Eller också blir denna första kammare, exempelvis genom den 40-gradiga skalans eventuella borttagande, så demokratiserad, att den i själva verket

bara blir en ny upplaga, en dublett av den andra. Men då blir den ju fullständigt överflödig, ty vi behöva inte mer än 230 folkrepresentanter. Vi behöva inte ha så många som 380 för att behandla och avgöra svenska folkets frågor.

Ja, jag vill ännu en gång understryka, att den uppfattning, som vi vänstersocialister hävda, är både den gamla demokratiska och den gamla socialdemokratiska ståndpunkten, och jag vill till sist instämma uti herr Brantings ord från 1902, då regeringen tillsatte rösträttskommittén: »*Utveckling fram mot enkammar-system* är den rationella lösningen ur alla svårigheter.»

Jag yrkar bifall till herr Hages m. fl:s motion.

Herr Lindhagen: Jag skall be att ytterligare få understryka vad herr Hallén anförde rörande det liberala partiets delaktighet uti detta utskottsbetänkande. De liberala ledamöterna återopa fortfarande liksom de gjort förut, att de avstyrkt motionen endast därför att, som det står, »den däri gjorda hemställen avser en så genomgripande förändring utav det svenska statskicket, att utskottet finner sig redan på grund därav böra avstyrka motionärernas förslag». Det är bra, att herr Hallén har klämt på den punkten. I år stå bakom ett sådant uttalande bland annat följande liberala namn: Edén, Mannheimer, Stadener, von Zweigbergk, Janson i Kungsör. Vad tro herrarna, att det skall bli för effekt med den stora författningsrevisionen, om vilken vi debatterade här-omdagen och som liberalerna ju skulle vara med på, då de samtidigt utfärda ett sådant plakat med den mest fullständiga bankrutt- och inkompetensförklaring för deltagande i ett sådant värv. Så snart någonting är genomgripande, skall man alltså inte alls befatta sig med detsamma! Det är inte stora utsikter för den svenska demokratien, om den skall räkna med bistånd utav det liberala partiet, sådant det här framträder. Jag hoppas, att herrarna på norrlandsbänken någon gång bryta sig ut, när det gäller sådant här åtminstone.

Det var egentligen detta jag ville säga. Men jag vill tillägga i anledning av att herr Höglund talade någonting om vad bondeståndet haft för uppfattning förr i tiden, att jag har en känsla utav, att det är från landsbygdens folk som den nya politiska renässansen nu måste komma. Det är från jorden och ifrån naturen som de verkligt nya och befriande krafterna till sist ändå skola träda fram och icke ifrån städernas öknar.

Det är den andra anmärkningen jag har att göra, och den tredje riktar sig mot herr Janson i Kungsör, som framhöll här, att man kan inte begära, att första kammaren skall avskaffa sig själv. Herr Höglund har redan förut här yttrat sig något i detta ämne, men jag kom ihåg, när han sade detta, att även vid denna riksdag vid ett tillfälle, då det var fråga om en motion som jag väckt i författningsfrågan och där även berördes konungadömet avskaffande, uppträdde herr Hallén på talarestolen och upprepade socialdemokratiska byråkratiens gamla bevingade ordet: »Intet skall man begära.

Ang. införande
av enkammar-
system.
(Forts.)

Ang. införande
av enkammar-
system.
(Forts.)

att kungamakten avskaffar sig själf». Nu är det också utkastat: inte kan första kammaren avskaffa sig själv, och det är nog på det sättet, att herrarna leva i den föreställningen, att ingen makthavare kan avskaffa sig själv, och det beror nog på att partibyråkratien, i känsla av att det aldrig skulle falla den in att avskaffa sig själv, inte heller tror, att några andra, som ha makt, skulle vara villiga att göra det. Emellertid går utvecklingen i den riktningen att självövertvinnelsen en gång kommer att betyda något. Den nya tidens lösen måste vara, att det viktigaste av allting är att börja med oss själva eller, varför inte, att »avskaffa oss själva» i den mån vi stå emot all sund utveckling.

Herr Liljedahl: Jag har inte alls haft med denna fråga att göra, men jag kan inte underlåta att i anslutning till herr Höglunds anförande uttrycka min glädje och säkert många glädje över att det ena partiet efter det andra släpper den enfaldiga idén om ett enkammarssystem. Varje människa har ju två ben, ett höger och ett vänster, två armar, en höger och en vänster, två ögon, ett höger och ett vänster, två öron, ett höger och ett vänster, två lungor, en höger och en vänster, och då är det inte för mycket, att en så levande organism som en riksdag också håller sig med två kamrar, en höger och en vänster.

Herr Rydén i Malmö: Jag har inte tänkt förlänga denna debatt och jag skulle inte ha begärt ordet, om icke det sista anförandet hade hållits.

När jag för min del ställt mig avvisande till den föreliggande motionen, beror det därpå att det aldrig någonsin har klargjorts, hur man tänker sig ett enkammarssystem från den sidan, om man t. ex. tänker sig ett enkammarssystem med en kammare, som med enkel majoritet beslutar i ärenden även uti de allra viktigaste. Någon motsvarighet till ett sådant enkammarssystem känner jag för min del inte till. Det är möjligt, att det finnes i någon nyare författning, som jag icke uppmärksammat. Men eljest äro ju i allmänhet enkammarssystemen så inrättade, att det för viktigare ärendens avgörande kräves en kvalificerad majoritet, vanligen då dubbel pluralitet. Detta är fallet exempelvis i den radikala norska författningen, där man har ett enkammarssystem i realiteten men där man infört en ganska stark och, jag vill säga det, i hög grad bromsande garanti vid avgörandet av viktigare frågor. I den finska författningen, som ju är mycket ny och där man har ett enkammarssystem har man löst denna fråga på ett annat sätt. Jag var för inte så länge sedan i tillfälle att samtala med åtskilliga medlemmar av den finska landdagen som bekräftade, att just det sätt, varpå man löst denna fråga om en tillbakahållande anordning i den finska representationen verkade i hög grad konserverande och förfärligt besvärligt. Uti detta stora utskott, som man där har, och som skall avgöra en del viktiga ärenden, strandar och stannar en mängd ärenden, som sålunda över huvud taget aldrig komma till slutligt av-

görande uti den samlade lantdagen. Jag vill därför framhålla, att ett enkammarssystem efter mönster av hittills kända nationalrepresentationer kan i viktiga avgöranden vara avsevärt mera konservativt än ett tvåkammarssystem, som är byggt på en demokratisk valrätt till båda kamrarna. Man kan ju räkna ut på fingrarna, att om andra kammaren med nuvarande partiställning bildade hela nationalrepresentationen i Sverige, och det vore infört ett sådant institut för att förhindra förhastade beslut, som finnes i de enkammarssystem jag nyss talade om, t. ex. dubbel majoritet, sutte i denna kammare svenska högern, som utgör mer än tredjedelen av kammaren och sannolikt kommer att utgöra mer än tredjedelen av kammaren, med fullständig makt att hindra varje stor och viktig genomgripande reform, särskilt ifråga om grundlagarnas ändring. Efter samtal med norska stortingsmän vet jag, att de betrakta bestämmelserna om två tredjedelars majoritet som en stark konservativ garanti, och det är ytterligt svårt för dem tack vare detta att genomföra i synnerhet grundlagsändringar i den norska författningen. Det är därför jag begärde ordet, när herr Liljedahl kom att göra en sådan där schablonmässig framställning av denna sak — som mera är ägnad att framkalla löje, ifall det skulle komma ut, att det anförts såsom ett argument i debatterna — för att framhålla, att man skall icke låta ett *ord* vara avgörande för en ståndpunkt i en fråga. Jag byter för min del ur demokratisk synpunkt icke ut vilket enkammarssystem som helst mot ett väl avvägt tvåkammarssystem, förutsatt att detta bygges på verkligt demokratiska valrättsbestämmelser.

Då herr Höglund dragit fram det socialdemokratiska partiprogrammet, vill jag meddela, att jag medverkat till att bestämmelserna i denna punkt blivit sådana de nu äro och att partiet intagit den ståndpunkten i författningsfrågan, och därvid ha de av mig nu anförda skälen för mig varit de avgörande. Om herr Höglund exempelvis följt med franska parlamentets historia under Dreyfusprocessens tid, skulle han ha funnit, hur tvåkammarssystemet där verkade under denna tid. Deputeradekammaren väljes ju där med treåriga mandat och senaten med nioåriga, men dessa representationer utgingo från i huvudsaklig del samma väljarkår. Hur verkade systemet där under Dreyfusprocessens tid? Jo, det gick vid denna tidpunkt en reaktionär bölja genom Frankrike, som fullkomligt kastade om ställningen inom deputeradekammaren, så att det blev en klerikal och nationalistisk och till och med mot republiken fientligt sinnad majoritet inom deputeradekammaren. Samma år omvaldes emellertid endast en tredjedel av senaten under intrycket av denna reaktionära våg, som gick genom Frankrike. De andra två tredjedelarna voro däremot påverkade av äldre tiders strömnin-
gar, och det gjorde, att när vågorna gingo som högst, blev det faktisk den franska senaten, som räddade friheten i Frankrike.

Jag har velat anförda detta för att visa, att det är icke utan vidare givet, att inte med ett tvåkammarssystem, även om det är byggt på ungefär samma valmanskår för bägge kamrarna, det kan

Ang. införande av enkammar-system. bli en artskillnad i kamrarnas politiska ställning vid ett visst tillfälle, som gör, att detta tvåkammerssystem kan få en verkligt demokratisk uppgift att fylla.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Den siste talaren har ofta eller åtminstone vid flera tillfällen framhållit just detta exempel om, huru senaten i Dreyfusprocessen räddade Frankrike ifrån skandal och ett justitiemord. Ja, ett sådant där underverk kan ju inträffa någon gång i världshistorien, men jag tror icke, att det är ett tillräckligt skäl för herr Rydén att påtvinga svenska folket för evärdelig tid ett tvåkammerssystem. Icke kan man väl bygga blott på denna tilldragelse, det är ju en alldeles för obetydlig grund i detta fall. Bakom detta ligger helt enkelt, att herr Rydén håller på ett tvåkammerssystem, och inom socialdemokratien börjar för övrigt mer och mer den tanken växa sig fast, liksom så många andra gamla tankar, att de gamla institutionerna äro kanske bra att ha i alla fall, och så söker man alla förevändningar för den saken, ty det är väl dock en förevändning, herr Rydén, vad man här anför för bibehållandet av tvåkammerssystem. Man fick för övrigt icke klart för sig, var herr Rydén egentligen ville stanna. Jag kan icke taga vilket enkammarssystem som helst, sade herr Rydén, och så åberopade han, vilken stor gärning, som senaten i Frankrike hade gjort, och det var som om detta skulle överskugga alla andra tankar. Man måste därav draga den slutsatsen, att Rydén i sitt innersta tycker, att tvåkammerssystemet dock är det allra bästa.

Om vi nu emellertid hålla oss till enkammarssystemet och utgå från Rydéns här gjorda uttalande, att han icke kan taga vilket enkammarssystem som helst, så vill jag endast fästa uppmärksamheten därå, att något sådant ha motionärerna ju icke heller bevänt. Vidare sade herr Rydén, att man har icke klagat för oss, vilket enkammarssystem man här vill ha. Men herr Rydén får naturligtvis klargöra för sig själv, hur han i det avseendet vill ha det ordnat. Det första är, att han överväger frågan, om han vill ha ett enkammarssystem eller ej, och sedan har han att bestämma sig för, i vilken form denna tanke bör förverkligas.

Vi ha här sagt, att vi vilja ha ett enkammarssystem, som består av den nuvarande andra kammaren, sammansatt precis så, som den nu är, med undantag av att vi önska ha en fullkomlig, allmän och lika rösträtt till densamma med bibehållande av proportionella val. Det är vårt projekt, vi ha sålunda preciserat, hur vi vilja ha det ordnat. Sedan kan man ju ha andra meningar och diskussioner och rösta om dem, men icke skall man väl avböja varje tanke på enkammarssystem, därför att herr Rydén icke blivit på det klara med, i vilken form han vill ha detta system. Var god och börja att skaffa sig en uppfattning därom.

För övrigt har det socialdemokratiska partiet en gång, det var år 1911, med anledning av ett utav mig väckt förslag, med en nästan förkrossande majoritet, jag tror, att det var blott fyra å

fem röster emot, gjort det uttalandet, att ett demokratiskt styrelsesätt kräver med nödvändighet enkammar-system, i all synnerhet där man genomfört proportionella val. Det var på den programpunkten, som jag byggde mitt år 1912 framlagda förslag. Ty när ett parti med så stark majoritet antagit uppförandet av en dylik programpunkt på sitt dagspolitiska program, trodde jag i min enfald, att det var meningen att även utföra detta på de parlamentariska vägarna. Men nu står denna punkt kvar endast såsom ett monument i programmet över något förflutet, och nu funderar man endast på vad man skall skaffa för garantier. Garantier! Och emot vad? Har icke livet särskilt här i vårt kalla klimat tillräckligt med garantier, utan att man skall, när man avskaffar den nuvarande första kammaren, från vänsterhåll och yttersta vänstern hitta på ytterligare s. k. garantier, som kunna klavbinda vår ändå så svåra och slavbundna marsch framåt?

*Ang. införande
av enkammar-
system.
(Forts.)*

Herr Hallén: Jag ber om kammarens överseende för att jag ännu en gång tar till orda. Jag var nog oförsiktig att i mitt första anförande uttala en förhoppning om, att man skulle kunna någon enda gång få behandla en sådan fråga som denna ur rent sakliga synpunkter. Nu har herr Lindhagen i sitt sista anförande sökt att efter gamla traditionella metoder insinuera, att för vårt parti är författningsfrågan icke något annat än ett förstucket försök att skaffa oss garantier och att liksom förhindra eller paralysera det demokratiska genombrottet. D. v. s., herr Lindhagen försökte alltså att med kallt och berätt mod alldeles tiga ihjäl vad jag yttrade här inför kammaren därom, att för oss är det centrala att få en betryggande form för en fri och obesuren demokrati, som skall härska. Jag upprepar ännu en gång, att detta är för oss det centrala, och då kan man komma antingen till herr Rydén resultat, att man kan tänka sig ett enkammar-system, beträffande vilket man kan fråga sig, om det sannerligen innebär en så storartad demokratisk vinst, eller också kan man såsom jag låta bli att utfästa sig för något bestämt, ty det får jag säga, att jag är icke alls så entusiastisk för tvåkammar-systemet, men jag anser, att det finnes så oändligt många andra alternativ att välja på. Men det centrala skall väl för verkligt demokratiska människor icke vara formen utan innehållet, och då menar jag, att man å andra sidan endast idisslar om formen, då man håller på, att det är ett enkammar-system, som man nödvändigt skall ha. Det är mycket möjligt, att det är bäst med ett enkammar-system, men det vet man inte i närvarande stund, allra minst när man icke ens skisserat, hur man tänkt sig att det skulle fungera, och därför mena vi, att genom den fyrtiogradiga skalans slopande får man bästa möjligheten att ordna denna sak som man vill. Det är den mest betryggande vägen att genomföra detta demokratiska genombrott.

Jag ber ännu en gång att få yrka bifall till utskottets hem-

Ang. införande av enkammar-system. ställan med ogillande av motiveringen och med uteslutande av densamma.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag måste begära ordet. när herr Hallén förklarade, att på den här sidan vill man inte alls följa hans råd att inlåta sig på en saklig diskussion, och som ett uttryck för vad herr Hallén menade med saklig diskussion sade han, att våra argument betydde bara ett idisslande av någonting och att man på vårt håll icke alls skisserat vad man ville ha. Jag har ju precis sagt, att vad vi vilja ha är ett enkammar-system. Det är intet idisslande, utan det är först och främst ett tillkännagivande av hur vi vilja ha det. Och då vi tala om garantier, är det också en saklig diskussion. Herr Rydén framhöll ju i det avseendet, att han för sin del vore betänkt på att ha sådana garantier, som man har på andra håll, nämligen $\frac{2}{3}$ majoritet och en fördelning mellan olika avdelningar som i norska stortinget o. s. v., o. s. v., och då är det min rätt att anse det som en saklig diskussion, att man tar avstånd från ett sådant där garantisökande och anser, att det är gudi nog med de garantier, som vi ha i vår egen tröga mänskliga natur, i all synnerhet i detta land.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan 2:o) bifall till samma hemställan men med ogillande av utskottets motivering samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) avgivna hava flertalets mening för sig. Men även härom begärdes votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 31 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan med ogillande av dess motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition antagit yrkandet om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 80 ja mot 63 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöll följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 31, röstar

Ang. införande
av enkammar-
system.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med ogillande av dess motivering.

Huvudvoteringen utföll med 76 ja mot 57 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Till avgörande förelåg vidare konstitutionsutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 286 med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade från båda kamrarna hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 286, däri Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

§ 2.

4:o. I grund av ————— som helst.
Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas:

Att protokoll, hållna ————— uppenbara.
Att ej några ————— femtio riksdaler.
Att mobiliseringsplaner ————— konfiskeras.
Att, där underrätt ————— konfiskeras.
Att, i vad ————— femtio riksdaler.
Det skall ————— sexton skillingar.
Att protokoll ————— sexton skillingar.
Att ingen ————— sexton skillingar.
Att utdrag ————— femtio riksdaler.
Att uppgifter ————— femtio riksdaler.
Att för ————— trehundra riksdaler.
Att de från ————— femtio riksdaler.
Att ansökning ————— femtio riksdaler.
Att i ärende angående upphandling eller utförande av arbete för statens räkning eller försäljning av staten tillhörig lös egendom

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

skrivelse, vilken utgått från myndighet, som handlägger ärendet, eller i stadgad ordning infordrade skriftliga anbud, som inkommit till sådan myndighet, eller andra hos myndigheten befintliga handlingar, som kunna tjäna till upplysning, i vad mån anbud i ärendet infordrats, eller avgivits, eller som eljest avse dylikt anbud, icke må, innan anbuden slutligen prövats ävensom, där samtliga anbuden förkastats och i samband därmed beslutats att infordra nya anbud, slutlig prövning jämväl av dessa skett, utlämnas i vidare mån än för prövningen befinnes nödvändigt eller begäran om anbuds utbekommande framställes av anbudsgivaren, vilket förbud likväl icke gäller protokoll över i ärendet hållen auktion, samt att i dylikt ärende genom myndighets försorg upprättade kostnadsberäkningar och prisbestämningar ävensom tjänsteutlåtanden, vilka avse desamma, ej må utan myndighetens samtycke utlämnas, förrän ärendet blivit slutligen prövat, ägande, där omständigheterna det föranleda, myndigheten besluta, att sådan handling i prövat ärende skall hemlighållas under högst fem år från dess upprättande; och må i ärende, som ovan sägs, till myndigheten inkomma prov, modeller, beskrivningar, ritningar, kartor och andra skrifter än anbud, därest förbehåll gjorts om deras hemlighållande, icke, så länge förbehållet är gällande, utlämnas i vidare mån än för ärendets prövning, bevakande av statens rätt eller förekommande av oskäligen tidsutdräkt eller kostnad för reparations- eller ändringsarbete erfordras, förrän tio år förflutit efter det de till myndigheten inkommit; ej heller må i ärende, som nyss nämnts, till myndigheten ingivna soliditets- och kompetensupplysningar utan samtycke av den, som däri avses, och den, som dem meddelat, utlämnas i vidare mån än för ärendets prövning eller för bevakande av statens rätt erfordras, förrän tio år förflutit efter det de till myndigheten inkommit. Den, som med vetskap om att handling enligt vad nu är sagt bör hemlighållas utlämnar eller i tryck offentliggör handlingen, straffes efter allmän lag, om gärningen är i den med straff belagd, men eljest med böter från och med trettiofem riksdaler sexton skillingar till och med trehundrafettiotre riksdaler sexton skillingar, och skriften konfiskeras.

Att sådant, som ————— huvudsaken.
I övrigt, och ————— stadgat är.

Utskottet hemställde, att riksdagen med tillkännagivande, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat i oförändrad form av riksdagen bifallas, måtte antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

§ 2.

—————
2:o. I grund av ————— som helst.

Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas:		
Att protokoll, hållna	— — — — —	— uppenbara.
Att ej några	— — — — —	femtio riksdaler.
Att mobiliseringsplaner	— — — — —	— konfiskeras.
Att, där underrätt	— — — — —	— konfiskeras.
Att, i vad	— — — — —	femtio riksdaler.
Det skall	— — — — —	sexton skillingar.
Att protokoll	— — — — —	sexton skillingar.
Att ingen	— — — — —	sexton skillingar.
Att utdrag	— — — — —	femtio riksdaler.
Att uppgifter	— — — — —	femtio riksdaler.
Att för	— — — — —	trehundra riksdaler.
Att de från	— — — — —	femtio riksdaler.
Att ansökning	— — — — —	femtio riksdaler.

Ang. ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Att i ärende angående upphandling eller utförande av arbete för statens räkning eller försäljning av staten tillhörig lös egendom skrivelse, vilken utgått från myndighet, som handlägger ärendet, eller i stadgad ordning infordrade skriftliga anbud, som inkommit till sådan myndighet, eller andra hos myndigheten befintliga handlingar, som kunna tjäna till upplysning, i vad mån anbud i ärendet infordrats, eller avgivits, eller som eljest avse dylikt anbud, icke må, innan anbuden slutligen prövats ävensom, där samtliga anbuden förkastats och i samband därmed beslutats att infordra nya anbud, slutlig prövning jämväl av dessa skett, utlämnas i vidare mån än för prövningen finnes nödvändigt eller begäran om anbuds utbekommande framställs av anbudsgivaren, vilket förbud likväl icke gäller protokoll över i ärendet hållen auktion. Den, som med vetskap om att handling enligt vad nu är sagt bör hemlighållas utlämnar eller i tryck offentliggör handlingen, straffes efter allmän lag, om gärningen är i den med straff belagd, men eljest med böter från och med trettiotre riksdaler sexton skillingar till och med trehunderttrettio riksdaler sexton skillingar, och skriften konfiskeras.

Att sådant, som — — — — — huvudsaken.
I övrigt, och — — — — — stadgat är.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Clason, Bellinder, von Mentzer, von Bahr, greve Alexander Hamilton, Räf* och *Gustafsson* i Brånsta, vilka ansett att Kungl. Maj:ts proposition bort i oförändrad form tillstyrkas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr Räf: Ja, herr talman, detta är det femte utskottsutlåtandet i dag, som sysselsätter sig med tryckfrihetsförordningen, och i samtliga fem utskottsutlåtanden har utskottet föreslagit större eller mindre ändringar av tryckfrihetsförordningen, och i de två senaste, dem som vi nu behandlat, har utskottet gjort stora inskränk-

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

ningar i avseende på tryckfriheten, och det är högst märkligt och lärorikt att se, hurusom även vänsterns medlemmar och särskilt socialdemokraterna oupphörligt på detta sätt gå med på inskränknin-
gar i avseende på tryckfriheten. Jag vill med dessa ord visst icke
uppväcka någon strid, ty därav har det varit alldeles tillräckligt,
men jag finner det lärorikt att se, hurusom livet och i synnerhet
det praktiska livet ovillkorligen genombryter både partibeslut, parti-
program, teorier och allting, och herrarna skola få se, att vare sig
vi diskutera om enkammarsystem eller tvåkammarsystem eller vad
vi än taga oss före att diskutera, så bryter det praktiska livet i sin-
om tid igenom allting, och då stå vi kanske långt efteråt och titta
och undra över hur märkvärdigt allting är. Det är mycket lärorikt
detta, när man skall sysselsätta sig med de politiska partiernas pro-
gram.

Den sak, som nu ligger före, avser egentligen en förändring,
som vi hörde, av § 2 4:o utav tryckfrihetsförordningen och avser
att säkerställa de skriftliga leveransanbud, som man inlämnat till
staten. Det kan nämligen annars hända, att en leverantör kan hos
vederbörande myndighet studera en konkurrens anbud. Nu vill
man på detta sätt söka lägga hinder i vägen för detta, och därför
har man också stadgat ganska höga böter för publicerandet av så-
dana anbud. Emellertid ha i två avseenden utskottet och reservan-
terna varit överens. Men så ha vi reservanter ställt oss på Kungl.
Maj:ts förslag och avvikit ifrån utskottet med hänsyn till att vi
anse, att till myndighet inkomna prov, modeller, beskrivningar, rit-
ningar, kartor och andra skrifter att anbud också böra säkerställas
för ägarens del.

Vi reservanter äro nämligen av den åsikten att alla dessa saker
äro leverantörens egendom och böra därför noga förvaras åt ho-
nom under den tid, som de finnas hos vederbörande.

Vidare har Kungl. Maj:t föreslagit, att de soliditetsupplysning-
gar och kompetensupplysningar, som man till äventyrs är skyldig
att ingiva till vederbörande, också böra underkastas fullständig se-
kretess och för min del uppskattar jag behövligheten av detta och de,
som haft något med affärsvärlden att göra, veta, att dessa soliditets-
upplysningar måste ligga under fullständig sekretess.

När man från en byrå skaffar en sådan soliditetsupplysning
rörande vem som helst, så ha väl herrarna lagt märke till, att man
icke äger rättighet att uppvisa densamma för andra.

Det var en gång, jag hade en affär i England i New Castle.
och det blev litet krakel med affären, vilket gjorde att jag upp-
visade soliditetsupplysningar för en jurist, och det höll på att re-
sultera på ett sådant sätt, att jag höll på att råka mycket illa ut
för den saken.

Jag anser, att staten bör äga samma skyldighet, som varje en-
skild person har gent emot en annan. Det är just i dessa två avseen-
den, nämligen i avseende på dessa prov samt soliditets- och kompe-
tensupplysningar, som vi reservanter ansluta oss till Kungl. Maj:ts
förslag. I övrigt är vår uppfattning lika. Herr talman, jag ber

att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. ändrad
tydelse av
§ 2 i tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Som herrarna finna, har utskottet här gjort en väsentlig inskränkning i Kungl. Maj:ts förslag, såsom också den förste talaren här anmärkt. Men utskottet har i detta fall liksom i det föregående, då det gällt ändringen i grundlagen, gått fram med särskild varsamhet, och det har icke kunnat styrkas, att det förslag, som Kungl. Maj:t här kommit med, och som den siste talaren yrkade bifall till, är nödvändigt för att trygga statens intressen i här föreliggande fall. Här är det fråga om anbud, som ingivits till staten i det ena eller det andra avseendet, antingen, då det rör upphandling eller utförande av arbete för statens räkning eller försäljning av staten tillhörig lös egendom. Sådana handlingar, som röra detta, har utskottet för sin del gått med på att de skulle hemlighållas, intill dess att ärendet är avgjort d. v. s. att anbudena äro slutligen prövade och antagna.

Däröver har emellertid Kungl. Maj:t för vissa slag av handlingar velat hava bestämt, att de skulle vara hemliga dels i 5, dels i 10 år. Det är detta, som utskottet icke kunnat vara med om, då vi icke kunnat få klart för oss, att det är nödvändigt att hemlighålla handlingar under längre tid, än till dess prövning av dem är verkställd.

Nu säger herr Räf att ritningar, prover och modeller och dylikt ju äro den enskilde anbudsgivarens egendom, som andra icke hava med att göra.

Jag vill bara här anmärka, att beträffande de anbud, som icke bliva antagna, anbudsgivaren i dessa fall har rätt att återfå sina prover, ritningar och liknande handlingar. Då kan jag icke förstå, varför man skulle behöva en bestämmelse därom att dessa handlingar m. m. skulle hemlighållas i tio år, ty därmed har staten icke något vidare att göra.

Däremot förhåller det sig på ett annat sätt med sådana anbud, som äro av staten antagna. Här bör offentlighetens ljus falla över det hela, efter sedan anbudet slutligen prövats. Ty vi få komma i håg, att här är ett intresse, som kanske icke alltid kan tillgodoses på ett ur statens synpunkt tillfredsställande sätt om icke offentlighetens ljus får falla över det hela.

Med hänsyn till detta, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kristensson: Jag har, herr talman, endast begärt ordet för att gratulera den ärade talaren på Smålandsbänken och nydubbade riddaren för hans mod, eller rättare övermod, att själmant till riksdagens protokoll knyta sitt namn vid *leveranser till staten*.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr tal-

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

mannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Efter härpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggs-pension i visst fall till förste innehavaren av presidentbefattningen i försäkringsrådet blev utskottets däri gjorda hemställan av kam-maren bifallen.

§ 11.

Ang. upplåtan-
de av vissa
områden från
förra mili-
tiebostället
Arnö.

Vidare upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 117, i anledning av den i punkt 3 av Kungl. Maj:ts proposition nr 349 gjorda framställning angående upplåtande av vissa områden från förra militiebostället Arnö med Rölunda och Mansängen i Upp-sala län.

I en till riksdagen den 27 april 1917 avlåten, till jordbruksut-skottet hänvisad proposition, nr 349, hade Kungl. Maj:t, under åbe-ropande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruks-ärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva försäljning av vissa kronoegendomar eller upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Vid föredragning av jordbruksutskottets häröver avgivna utlå-tande, nr 84, hade båda kamrarna till utskottet återremitterat punk-ten 3, angående upplåtande av vissa områden från förra militiebo-stället Arnö med Rölunda och Mansängen i Uppsala län.

Utskottet, som nu till behandling i ett sammanhang förehaft dels omförmälda till utskottet återförvisade punkt, dels ock en inom andra kammaren väckt, efter avlämnande av berörda utlåtande till utskottet hänvisad motion, nr 494, däri herr *Berg* i Staby föreslagit, att riksdagen med bifall i övrigt till de av Kungl. Maj:t föreslagna lägenhetsförsäljningarna från förra militiebostället Arnö i Uppsala län jämväl måtte besluta att till innehavaren, fru *Augusta Berg*, ef-ter värdering i stadgad ordning låta försälja torpet *Skegarn* med det område, som Kungl. Maj:t ägde bestämma, hemställde i föreliggan-de utlåtande,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställ-ning i ämnet medgiva,

dels att de till förra militiebostället Arnö med Rölunda och Mansängen i Uppsala län hörande lägenheterna *Lingonbacka*, *Bast-ängen* och *Skyttängen* i *Övergrans socken*, *Nybylöt* i *Kulla socken*, *Grantorp* eller *Hjälstatorp* i *Hjälsta socken*, *Viksjöäng* eller *Måttan*, *Chicago* och *Sjönäs* i *Häggeby socken*, det med litt. a betecknade området av skiftet *Mansängen* i *Kalmar socken* ävensom återstående

delen av sistnämnda skifte finge var för sig med i statsrådsprotokollet angivet område från egendomen upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar, med rätt för kronojägaren C. G. Holmqvist att erhålla hembud å området litt. a av Mansängen;

Ang. upplåtande av vissa områden från förra militiebostället Arnö.

(Forts.)

dels ock att det till samma egendom hörande skiftet Höggebyäng i Höggeby socken finge försälas å offentlig auktion till den högstbjudande enligt de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor;

2) att herr Bergs ovanberörda motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Hamilton, Alfred Petersson, Lindblad, Åkerlund, Nilsson* i Linnås, *Lundström* och *Svensson* i Betingetorp, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte

1) med bifall till — — — — — lika med utskottet — — — — — stadgade villkor; och

2) i anledning av den av herr Berg i ämnet väckta motionen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning rörande upplåtelse på sätt i reservationen nämnts av lämpligt område av den till ifrågavarande egendom hörande ön Skegarn samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr *Hamilton*, som yttrade: Herr talman! Kungl. Maj:ts förslag innebär att vissa torp skulle försälas från förra militiebostället Arnö. På egendomen finnes emellertid ett icke till försäljning föreslaget torp med namnet Skegarn, vilket under en längre tid brukats av en änkefru Berg, ägare till därå uppförda åbyggnader.

Herr Berg i Staby har i en motion hemställt, att änkefru Berg skulle få köpa torpet som hon och hennes mor innehaft en längre tid. Uppskattningsmännen hava emellertid ansett att torpet vore lämpligt såsom fiskartorp, därför att det ligger på en ö med hänsyn till utnyttjande av det fiske, som tillhör bostället. Utskottet har avstyrkt motionen, men däremot hava sju av utskottets ledamöter i en avgiven reservation hemställt, att riksdagen »må i anledning av den av herr Berg i ämnet väckta motionen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning rörande upplåtelse på sätt ovan nämnts av lämpligt område av den till ifrågavarande egendom hörande ön Skegarn samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Motionären har icke förebragt en sådan utredning, att reservanterna kunnat hemställa om bifall till motionen, utan de hava måst inskränka sig till att hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t och begära en utredning om torpets försäljning. Reservanterna hava ansett, att fru Berg skulle vara lika berättigad att få köpa sitt gamla

Ang. upplåtande av vissa områden från förra militiebostället Arnö.
(Forts.)

torp som de andra torparna och att sålunda även detta torp liksom de övriga finge försäljas.

Jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Vidare anförde

Herr Berg i Staby: Herr talman! I den fråga, som nu är under behandling, har jag tillåtit mig att väcka en motion. Den var ju ganska liten, men genom de omständigheter, som framkommit vid dess framlämnande, har den orsakat utskottet ganska stort besvär. Under sådana omständigheter känner jag det som en plikt att till utskottet frambära ett värdsamt tack för den välvilliga behandling, som min motion ändå har rönt. Främst riktar jag detta tack till utskottets ärade ordförande.

Nu skall jag be att få säga några ord i själva saken för att belysa vad det är fråga om. Jag var ganska tveksam, om jag över huvud skulle våga lämna in en motion i denna fråga. Jag ställde mig emellertid undrande, om icke med avseende på ett torp, som lyder under egendomen Arnö, en viss orättvisa blivit begången därutinnan, att detta torp icke föreslagits till försäljning. Förloppet är i korthet följande.

Egendomen Arnö utgöres av två holmar i Mälaren, en större Arnö och en mindre Skegarn, och dessutom höra till denna egendom en del torp på fastlandet. Nu är av Kungl. Maj:t föreslaget, att de på fastlandet liggande torpen skulle försäljas. Ett torp ligger emellertid på ön Skegarn, och detta torp är icke föreslaget till försäljning av Kungl. Maj:t. Jag har vågat föreslå, att även detta torp skulle försäljas. Orsaken till att jag över huvud vågat föreslå detta är den, att innehavarinna av detta torp övertagit det efter sin man — samt att hennes man och hennes mans far och farfar — innehaft detta torp förut; torpet har sålunda varit i samma släkt i över 100 år. Men dessutom är förhållandet det, att fru Berg äger de huvudsakliga byggnaderna, som finnas på torpet. Detta har icke tydligen framgått av den kungl. propositionen, och det var denna omständighet, som särskilt bidrog till att jag framkom med motionen. Såsom orsak till att detta torp icke skulle försäljas har Kungl. Maj:t framhållit, att det vore lämpligt som fiskarboställe och för egendomen behöfligt samt att det skulle lända till skada för egendomen, om det försåldes. Nu kan jag icke förstå detta på annat sätt, än att meningen är, att torpet är väl lämpat som fiskarboställe och *som sådant* för egendomen behöfligt. Jag kan nämligen icke förstå meningen på annat sätt. Förhållandet är nämligen, att de andra torpen, vilka skola försäljas, ha utgjort dagsverken. Nu säges det visserligen icke, att dessa torp äro behöfliga för egendomen. Men att de äro behöfliga framgår därav, att Kungl. Maj:t ansett, att en del av dem icke kunna omedelbart utan först efter 5 år försäljas. Behöfligheten av dessa torp synes sålunda ej få utgöra hinder för försäljning. Med avseende på torpet å Skegarn är förhållandet, att det icke utgjort dagsverken till huvudgården, utan har ett penningearrende betalts

för torpet. Dessutom har innehavarinnan av torpet arrenderat fiskvattnet. Det innebär naturligtvis en sanning, att torpet lämpar sig som fiskarboställe och att det som sådant är i viss mån till nytta för gården, men man kan icke säga, att det är direkt behöfligt för gården. Det är nämligen så, att med avseende på fiskevattnet andra spekulanter boende utefter omgivande stränder kunna komma att framträda, eftersom fiskevattnet utarrenderas för sig. Den fördel, som detta torp innebär för huvudgården, är sålunda den, att det medför ökad möjlighet för fiskevattnets utarrendering. Däremot talar starkt för en försäljning den omständigheten, som jag förut framhållit, att fru Bergs släkt så länge inenhaft torpet och att fru Berg äger de flesta äbyggnader på torpet. Under sådana omständigheter har jag ansett det som en skyldighet att lämna de upplysningar, som finnas i min motion, och jag är glad över att kunna säga, att utskottet ansett, att dessa upplysningar ändå haft ett visst värde. Jag är också glad över att kunna konstatera, att jag fått 7 reservanter på min sida, som uttalat sig till förmån för min motion, d. v. s. de gå icke direkt på det yrkande, som jag framställt i min motion, men göra dock ett yrkande som i huvudsak överensstämmer med motionen. När jag lyckats så bra i utskottet, att jag fått $\frac{7}{16}$ av utskottets medlemmar att uttala sig till förmån för motionen, så tycker jag, att jag borde ha förhoppning om att $\frac{8}{16}$ av kammarens ledamöter uttalade sig för reservanternas förslag.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till detta reservanternas förslag. Det är särskilt punkten 2, som berör min motion. Jag ber sålunda att få yrka bifall till vad reservanterna föreslagit såväl i punkt 1 som i punkt 2.

Herr Linders: Herr talman! Motionären har yrkat, att även torpet Skegarn skulle försäljas, men detta yrkande har icke rönt bifall vare sig av utskottet eller reservanterna. Reservanterna hava i stället föreslagit en utredning i fråga om en eventuell försäljning av detta torp. Utskottet har icke ansett tillräckliga skäl tala för bifall till motionärens yrkande och icke heller till det yrkande, som föreslagits av reservanterna. Såsom det framhålles i dess motivering, har utskottet ansett, att torpet vore särdeles väl lämpat som fiskartorp och för egendomen behöfligt samt dessutom av en annan anledning ansett olämpligt att upplåta ifrågavarande område till försäljning. Detta lilla område, som det här gäller, är nämligen beläget på en ö, som för övrigt består av skogsmark, som då på det sättet skulle avskiljas. Därför har utskottet icke kunnat gå med på det yrkande, som här är fråga om.

Man kan visserligen icke säga, att det skulle i sig innebära någon fara, om den nuvarande innehavarinnan finge torpet upplåtet på sig. Men i fall det lilla området kommer att försäljas, vet man ju icke vem som i framtiden blir ägare av det, och då skulle staten in på sin skogsmark få en okontrollerad ägare, som det kanske icke vore så värst behagligt för staten att hava, då någon kontroll icke kunde utövas.

Ang. upplåtande av vissa områden från förra militiebostället Arnö.
(Forts.)

Ang. upplåtande av vissa områden från förra militiebestället
Arnö.

(Forts.)

Nu vilja reservanterna hava en utredning till stånd. Det har förefallit utskottet, som ett sådant yrkande icke varit tillräckligt motiverat, då saken ju ej är undersökt förut och alla myndigheter, som prövat förslaget om försäljning av detta område, avstyrkt det samma.

Då har utskottet ansett att en utredning i själva verket icke skulle komma att gagna till något, utan säkerligen medföra samma resultat som förut.

Under sådana omständigheter ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Berg i Staby: Herr talman! Jag glömde att säga i mitt förra anförande, att vid utskottets behandling av detta ärende måhända, såsom av utlåtandet synes framgå, någon karta icke förelagat. Jag försökte att anskaffa ett litet avdrag av en karta över ön, som jag lämnade till utskottet, men möjligen har detta avdrag inkommit så sent, att utskottet icke kunnat begagna sig därav.

Men det var egentligen ett ord av den siste talaren, som jag skulle vilja inlägga en liten gensaga mot. Han sade, att det icke kunde gå för sig att sälja ett område, som var på det sättet avgränsat som detta. Förhållandet är, att torpet i fråga ligger på ön Skegarn, på öns västligaste udde och innefattar all den odlade jord, som finnes på ön. Ön utgöres för övrigt av skog. Sälunda kan jag icke finna annat än att området ligger fritt åt varje väderstreck samt är så gynnsamt ställt med avseende å kommunikationer som någon lägenhet gärna kan vara. Över vattnet kommer man dit från alla håll. Att denna lägenhet delvis gränsar till skog innebär väl intet, som är så egendomligt för denna lägenhet i förhållande till många andra lägenheter som säljas, eller något så anmärkningsvärt att det skulle utgöra hinder för densammas försäljning. Jag antar, att många lägenheter, som kronan försäljer, äro så belägna, att de begränsas av skog.

Herr Hamilton: Herr talman! Att lägenheten i fråga ligger på en ö utgör väl icke något hinder för att den skulle kunna försäljas. Ön är ytterst liten i övrigt.

Nog vore det hårt mot änkan och hennes barn, då familjen så länge suttit på torpet, och då husen äro hennes, om icke detta torp skulle sättas i paritet med de övriga. Frågan gäller för övrigt endast en utredning. Det synes mig att denna kammare även i detta fall borde vara med om att skipa rättvisa mot de små, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr Linders: Herr talman! Jag skall endast be att få påpeka för kammaren den omständigheten, att innehavarinnan av torpet samtidigt är ägarinna av en del av byggnaderna. Det avses, att hon skulle tillerkännas rätt att under arrendetiden behålla sina byggnader på området.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Ang. upplåtande av vissa områden från förra militieboistället Arnö.
(Forts.)

§ 12.

Slutligen föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av lokal för den föreslagna byggnadsstyrelsen m. m.; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner till riksdagen med förslag dels till lag angående ändrad lydelse av § 24 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 m. m., dels till lag angående ändrad lydelse av § 13 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm; och

nr 280, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 26 mom. c) riksdagsordningen; samt

från statsutskottet:

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gift kvinnas anställning vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial:

nr 190, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande; och

nr 191, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande;

bankoutskottets utlåtande, nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser angående rätt till pension för vissa å extra stat upptagna befattningshavare vid statens järnvägar, telegrafverket och statens vattenfallsverk; samt

lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag

till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående förbud i vissa fall mot användande av vilseledande varubeteckningar vid handel med födoämnen; och

nr 67, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 59 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige dels ock två i ämnet väckta motioner.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 10,35 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 8 juni.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 2 innevarande juni förda protokollen.

§ 2.

Herr statsrådet *Carleson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 376, angående beredande av kredit för bedrivande av statens verksamhet i fråga om meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 3.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Svar å interpellation.

Hans excellens herr statsministern *Swartz*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Med andra kammarens tillstånd har herr *Lindhagen* till mig framställt förfrågan, vilka åtgärder kunna förväntas i anledning av dels vissa riksdagens skrivelser till Kungl. Maj:t, dels vissa av Kungl. Maj:t föranstaltade utredningar, de flesta beträffande ärenden, i vilka andra kammaren beslutat framställningar till Kungl. Maj:t, samt inom vilken tid dessa åtgärder kunna vara att emotse. De ärenden, som interpellanten med sin förfrågan avser, äro av honom angivna under åtta särskilda punkter.

Bland nämnda ärenden utgöra de under 1:a—3:e samt 5:e—8:e punkterna upptagna föremål för behandling inom socialstyrelsen. Redogörelse för denna behandling har lämnats i en på min begäran inom styrelsen utarbetad, ganska vidlyftig p. m., av vars innehåll jag nu skall tillåta mig att lämna en sammanfattning.

1:a punkten. I skrivelse den 30 maj 1907 anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t om en utredning om lämpligaste sättet för åstadkommande av en undersökning och statistisk utredning rörande lant-

Svar å interpellation.
(Forts.)

arbetarnas levnadsförhållanden samt framläggande för riksdagen av de förslag, som med anledning därav kunde synas påkallade. Sedan förslag till anordnande av officiell lantarbetarstatistik utarbetats samt vunnit Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, hava lantarbetarstatistiska undersökningar verkställt först inom kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik och sedermera inom socialstyrelsen. Dessa undersökningar hava i första hand avsett upprättande av en årlig redogörelse för arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk. Av dylika redogörelser hava fem årgångar utkommit och den sjätte är under arbete. Dessutom har år 1915 utgivits en vidlyftig specialutredning rörande lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden inom olika bygder å typiska lantegendomar.

2:a och 3:e punkterna. I anledning av riksdagens skrivelse den 29 mars 1910 om söndagsvila inom vissa arbetsområden samt andra framställningar i samma ämne anbefallde Kungl. Maj:t, efter förberedande undersökningar, den 14 februari 1914 socialstyrelsen att verkställa den i riksdagens skrivelse avsedda utredningen samt avgiva det förslag, vartill styrelsen funne samma utredning föranleda. Dylik utredning för vissa yrken är fullbordad, men den åsyftade allmänna utredningen i ämnet har sedermera befunnits lämpligen böra utföras i sammanhang med en socialstyrelsen likaledes anbefalld utredning om nattarbetet. Kungl. Maj:t uppdrog nämligen den 11 juni 1915 åt socialstyrelsen att avgiva förslag om verkställandet av de utav riksdagen i skrivelser den 19 och den 25 maj 1915 begärda utredningarna om reglering av nattarbetet dels för män inom industrien och angränsande arbetsområden i allmänhet och dels för kvinnor och män inom bagerier. Då socialstyrelsen för utarbetande av en plan för ifrågavarande utredningar rådförde sig med representanter för arbetsgivare och arbetare, gjorde sig emellertid den uppfattningen samstämmigt gällande, att med hänsyn till nuvarande, icke normala tidsförhållanden utredningarna borde tillsvidare uppskjutas. Styrelsen har därför endast utarbetat och till Kungl. Maj:t överlämnat en plan för utredningen om nattarbetet i bagerier, avsedd att kunna tillämpas när mera normala förhållanden inom yrket inträda. Därjämte har styrelsen redan låtit utföra den del av sistnämnda utredning, som avser arbetstidens reglering enligt gällande kollektivavtal i Sverige samt hithörande förhållanden, särskilt på lagstiftningens område, i främmande länder.

5:e—7:e punkterna. Genom kungl. brev den 20 juni 1913 anbefalldes socialstyrelsen att verkställa utredning dels rörande personalens å rakstugor samt herr- och damfrisørsalonger ävensom å badinrättningar arbetstid å kvällarna, dels ock angående personalens vid hotell-, restaurang- och kaféerörelse arbetstid och arbetsförhållanden samt avgiva de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Resultatet av utredningarna angående rak- och frisørsalonger samt badinrättningar föreligger i en från trycket utgiven publikation, benämnd »Arbetstidens längd vid frisørsalonger och badinrättningar i Sverige». På grundvalen av dessa utredningar har inom

socialstyrelsen utarbetats preliminärt förslag till vissa åtgärder beträffande arbetstiden om kvällarna för hithörande personal, rörande vilket förslag för närvarande pågå gemensamma överläggningar mellan socialstyrelsen samt representanter för arbetsgivare och personal inom vederbörande yrken.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Utredningen om hotell-, restaurang- och kaféyrket skulle avse ej blott arbetstiden utan även övriga arbetsförhållanden och har följaktligen en helt annan omfattning än utredningen rörande frisørsalonger och badinrättningar. Det synnerligen vidlyftiga och på grund av yrkets säregenheter, särskilt i fråga om arbetstid och arbetslön, svårarbetade materialet är numera fullständigt bearbetat, och samtliga statistiska tabeller föreligga i korrektur. Den sammanfattande textredogörelsen är under utarbetande. Så snart utredningen blivit fullt avslutad, vilket kan förväntas under loppet av denna sommar, komma representanter för arbetsgivare och personal att inkallas till socialstyrelsen för överläggning om de förslag till åtgärder, avseende personalens ställning, vartill utredningen eventuellt kan föranleda.

8:e punkten. Vad vidare angår det s. k. hemarbetet, uppdrog Kungl. Maj:t den 2 februari 1912 åt kommerskollegium att verkställa en ingående undersökning rörande förekomsten och omfattningen av hemindustriellt arbete i Sverige ävensom angående de ekonomiska och sociala förhållanden, varunder sådant arbete bedrivs inom vårt land. Denna utredning, som sedermera övertagits av socialstyrelsen, har i huvudsakliga delar förelegat färdig sedan år 1915, men dess publicerande har uppskjutits av hänsyn därtill, att det ansetts önskvärt att avvakta vissa resultat av den enligt Kungl. Maj:ts uppdrag den 29 juni 1912 av en särskild kommitté bedrivna utredningen angående den svenska hemslöjdens tillstånd m. m. Då den statistiska delen av sistnämnda utredning numera föreligger i preliminärt slutfört skick, har vidare uppskov med offentliggörande av hemarbetsutredningen ej ansetts vara av nöden, utan är tryckningstillstånd å densamma nu lämnat. Sedan ifrågakvarande utredningsarbete sålunda slutförts, bör det enligt socialstyrelsens mening överlämnas åt styrelsen att i samråd med särskilt tillkallade sakkunniga avgiva yttrande, huruvida och i sådant fall vilka åtgärder kunna vidtagas till förbättrande av hemarbetarnas levnadsvillkor.

Utöver de till socialstyrelsen hänvisade ärenden, för vilkas behandling jag nu redogjort, har herr Lindhagen under *4:e punkten* i interpellationen berört riksdagens skrivelse den 29 maj 1911 med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en undersökning av sjuksköterskors och sjuksköterskeelevers vid allmänna sjukvårdsinrättningar och s. k. distriktssköterskors arbetsförhållanden samt vidtaga de åtgärder, vartill undersökningen kunde giva anledning.

Med föranledande av denna skrivelse uppdrog den 6 juni 1912 dåvarande chefen för civildepartementet enligt Kungl. Maj:ts be- myndigande åt sakkunniga att inom departementet biträda med utredning angående kvinnlig sjukvårdspersonals arbetsförhållanden

Svar å interpellation.
(Forts.)

m. m. och att framlägga förslag till de åtgärder från det allmännas sida, som i anledning av undersökningen syntes i olika avseenden påkallade. På grund av nämnda uppdrag har utarbetats ett vidlyftigt betänkande med däri ingående författningsförslag, vilket betänkande avgavs den 22 december 1916.

Betänkandet har sedermera remitterats till åtskilliga myndigheter, varjämte tillfälle lämnats ett flertal anstalter och föreningar, som representera det kvinnliga sjukvårdsarbetet, att avgiva yttranden över samma betänkande. De sålunda begärda yttrandena, av vilka de flesta enligt föreskrift i remisserna skola avgivas före den 1 november 1917, hava hittills blott till någon mindre del inkommit.

Till sist vill jag endast uttala den förhoppningen, att den omfattande och värdefulla utredning, som, enligt vad jag nu nämnt, åvägabragts i de ärenden, som utgjort föremål för interpellationen, måtte snart kunna läggas till grund för ytterligare åtgärder till främjande av de behjärtansvärda syften, som föranlett dessa ärendens upptagande till behandling.

Härpå anförde

Herr Lindhagen: Jag får tacka herr statsministern för den möda, som säkerligen har föranletts av interpellationen på åtskilliga håll för att sammanfatta vad i ärendena framkommit, och för det svar, som benäget lämnats.

Anledningen till interpellationen var emellertid tvegegghanda. För det första att bidra till att väcka liv i dessa frågor under deras långsamma och törnbeströdda vandring på den s. k. utredningsvägen och vidare att få uttalad någon försäkran om att åtgärder omsider skulle vara att förvänta, och därför inleddes interpellationen med en fråga: »Vilka åtgärder för skapandet av nyttiga realiteter för folket kunna förväntas och inom vilken tid kunna dessa åtgärder vara att emotse med anledning av» etc. Nu har herr statsministern i denna punkt uttalat en förhoppning att man på grundvalen av de många utredningarna skall kunna gå vidare och åtgöra någonting. Jag skulle för min del vilja uttala den förhoppningen, att denna herr statsministerns förhoppning mer och mer måtte omvandlas till en vilja hos regeringen att själv lägga manken till, så att det blir någonting gjort, och icke fortfara att överlämna sig åt förhoppningen att det förr eller senare måhända kommer någonting av sig självt ur allt detta.

Den andra anledningen till interpellationen och varför jag tog upp alla dessa ämnen var, som jag uttryckte det, att jag skulle vilja lämna »ett bidrag till en nyorientering i inrikespolitiken på ett visst område» genom en sådan här fråga. Vi ha nämligen funnit att när det är fråga om någonting mycket brådskande, för vilket vederbörande myndigheter hysa stort intresse, kan man på ganska kort tid, ja, på otroligt kort tid åstadkomma både många och långa förslag i de mest invecklade ämnen. Under krisförhållandena och krigstiden har det visat sig, att myndigheterna, som äro mera intres-

serade för kriget och allt vad därmed äger sammanhang än för freden, kunna lägga stor energi i dagen och i en handvändning få fram åtgärder till riksdagen för att avhjälpa någonting, som är överhängande. Men när det gäller freden och fredstillståndets nödlägen — det finnes ju en myckenhet människor, som befinna sig på gränsen till existensminimum eller därunder och som äro i fullt lika stort behov av hjälp i andra avseenden än dem, vilka framkallat dessa snabba krigstidslagstiftningar — när man söker framföra sådana saker, tar det så otroligt lång tid. Här är ett ärende från 1906, ett från 1907, ett från 1910, ett från 1912, tre från 1913 och ett från 1915, och ändå har man icke hunnit längre än till statistik och liknande utredningar. Man har hållit på i elva år med ett ärende, i tio år med ett annat och något kortare tid med de övriga.

Jag menar, att en så kallad nyorientering i inrikespolitiken, som jag talade om i författningsfrågan härom dagen, bör också gå ut på, att sådana här saker skola möta ett så starkt intresse hos ämbetsmyndigheterna och en så levande vilja att snabbt åstadkomma någonting, att man även på detta område bör motse lika förbluffande och överraskande resultat som på krigstidslagstiftningens område. Jag vet icke, om jag vågar fråga statsministern, om vi kunna motse en sådan nyorientering i inrikespolitiken eller om han har förhoppning om, att hans efterträdare skall kunna inaugurerera en dylik. Jag tillåter mig göra den frågan.

§ 4.

Föredrogos vart för sig statsutskottets memorial:

nr 190, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande; och

nr 191, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 5.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bankoutskottets utlåtande nr 65 samt lagutskottets utlåtanden och memorial nr 65—67.

§ 6.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående un-

derstöd åt aktiebolaget Difosfat för försök med framställning av fosforsyregödselmedel ävensom i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser

dels till fullmäktige i riksgäldskontoret:

nr 221, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare hos riksdagen och i dess verk m. fl.;

dels ock till fullmäktige i riksbanken:

nr 222, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare vid riksbanken m. fl.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta stats- och lagutskottets nr 4 memorial:

nr 5, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta stats- och lagutskottets nr 4 utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrådet dels ock i ämnet väckta motioner; och nr 6, angående avlöning åt dess sekreterare och vaktbetjäning; samt

andra särskilda utskottets memorial, nr 6, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om nya ordinarie stater för statsdepartementen m. m.

§ 8.

Herr talmannen lämnade härefter ordet till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren behagade besluta att på föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden först må uppföras lagutskottets utlåtande nr 64, därefter konstitutionsutskottets utlåtande nr 36, för det tredje bankoutskottets utlåtande nr 65, och övriga ärenden i den ordning de förekomma på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 9.

Herr *Rydén* i Malmö avlämnade en motion, nr 501, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 376, angående beredande av kredit för bedrivande av statens verksamhet i fråga om meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara.

Ifrågavarande motion bordlades.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,2 e. m.

In fidein
Per Cronvall.
